

IUSTITIA 8

Suomen teologisen instituutin aikakauskirja

Iustitia

STI, Lastenkodinkuja 1, 2. krs

00180 Helsinki

(nyk. Kaisaniemenkatu 13 A 4. krs, 00100 Helsinki)

Toimittaja	Timo Eskola
Taitto	Kirsi Sell
Julkaisija	Suomen teologinen instituutti
Kustantaja	Suomen teologinen instituutti
Kansi	Esa Tiainen
Kirjapaino	Yliopistopaino, Helsinki

ISBN 952-9857-04-7

ISSN 0787-4391

Iustitia on Suomen teologisen instituutin aikakauskirja. Jatkuvana tilauksena kirjat toimitetaan tilaajille kotiin. Kukin numero kuitenkin laskutetaan erikseen julkaisemisen jälkeen. Kirjoja on lisäksi saatavissa STI:stä.

IUSTITIA 8

Suomen teologisen instituutin aikakauskirja

Ilmoitus ja inkarnaatio

Johdatus kristillisen teologian perusteisiin

Martti Vaahtoranta

SUOMEN TEOLOGINEN INSTITUUTTI

1996

Toimittajan alkusana

Iustitia 8 tarjoaa luettavaksenne Suomen teologisen instituutin määräämisen tutkijan Martti Vaahtorannan monografian ilmoitusteologian perusteista. Työ on saanut alkunsa instituutissa pidentyistä alustuksista ja niihin liittyneistä monista keskusteluista. Niiden innoittaman syventävän työskentelyn jälkeen materiaali on vähitellen hahmottunut kirjaksi. Olemme iloisia voidessamme julkaista merkittävän puheenvuoron myös systemaattisen teologian alueelta.

Teos käsittelee dogmatiikan näkökulmasta yhtä ns. fundamentaaliteologian tärkeimmistä aiheista, nimittäin käsitystä Jumalan sanan ja Jumalan ilmoituksen luonteesta. Aihe on paitsi kiinnostava, myös hyvin ajankohtainen. Sekä raamattuteologian puolella että dogmatiikan tutkimuksen alueella juuri kysymys ilmoituksesta on olennaisella sijalla pohdittaessa *teologian* perusluonnetta ja sisältöä. Vaahtorannan teos herättääkin keskustelua myös akateemisen teologian ja käytännöllisen Jumalan Sanan julistamisen välisestä suhteesta.

Käsillä oleva kirja on ajankohtainen myös siksi, että siinä hahmotellaan kristillistä Jumala-käsitystä. Aikamme teologisessa keskustelussa pohdinta jumalakuviasta on ollut vilkasta. Luterilaisen perinteen tarjoama anti tähän keskusteluun on ollut monasti melko vähäistä pohdinnan painottuessa modernin ihmisen mielikuviin Jumalasta. Tämä teos helpottaa tilannetta tarjoamalla samalla katsoksen luterilaisen teologian perinteeseen niin reformaation kuin ortodoksian ajaltakin.

Timo Eskola

SAATTEEKSI

Tämä vihkonen on syntynyt niistä monisteista, joihin kokosin syyslukukaudella 1995 Suomen teologisessa instituutissa pidetyn dogmatiikan kollokvion keskustelujen tulokset sekä niistä kokemuksista, joita antoivat luennot Suomen evankelis-luterilaisen Kansanlähetyksen ja Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen yhdistetylle lähetyskurssille alkuvuodesta 1996. Kiitän uskollista, jos kohta pientä STI:n opiskelijoiden joukkoa, joka jaksoi viikosta toiseen seurata polveilevaa esitystä, sekä erityisesti SEKL:n raamattu- ja teologisen peruskurssin jäseniä, jotka lähetyskurssilaisten ohella osallistuivat opetukseen. Kiitän Kolmiyhteistä Jumalaa, jonka kunniaksi olkoon tämäkin vaatimaton työ tehty.

Ryhtylän Lähetyskoululla, Paastonaikana 1996
Tekijä

SISÄLLYSLUETTELO

I	Teologia tieteenä	8
	1. Johdanto	
	a) Signaaleista sisältöön	8
	b) 'Tiede' ja 'teologia'	8
	2. Mitä on tiede	9
	3. Mihin tiedettä tarvitaan?	11
	4. Mitä on "humanismi"?	12
	5. Teologian paikka tiedeyhteisössä	13
II	Varsinainen teologia, oppi ja opin tutkimus	15
	1. Tieteellinen teologia	15
	2. Varsinainen teologia	16
	3. Dogma	18
	4. Dogmatiikka ja dogmihistoria.	19
III	Mitä Jumalasta on mahdollista tietää?	21
	1. Aristotelismista postmodernismiin	21
	2. Yleisen jumalauksen moninaisuus	25
	3. Yleisen jumalauksen ristiriidat ja perusta	27
IV	Jumalan ilmoitus	29
	1. Ilmoitus uskonnollisen ja aatteellisen uskon perustana	29
	2. Kristillinen ilmoituskäsitys	30
	3. Tavoittamaton Jumala, joka tavoittaa	32
	4. Luonnoton luonnollinen ilmoitus	33
V	Kristologia ja inkarnatorinen pelastushistoria	35
	1. Inkarnaatio ja sovitus	35
	2. Pelastushistoria, inkarnaatio ja ilmoitus	38

VI	Seurakunta ilmoituksen paikkana	43
	1. Uusi liitto, Vanha liitto	43
	2. Kirkko Jumalan ilmoituksen paikkana	50
VII	Sola Scriptura ja varsinainen teologia	53
	1. Pelastushistoriallisen ilmoituksen kodifikaatio	53
	2. Inkarnatorinen Raamattu	54
	3. Onko saarna "omin sanoin" Jumalan sanaa?	55
	4. Ristinmuotoinen ilmoitus	56
	5. Kaksiluonto-oppi ja Raamattu	57
	6. Raamatunlukija Ristin alla	59
	7. Kirkon pelastushistoriallinen todistus	60
VIII	Laki ja evankeliumi	63
	1. Johdanto	63
	2. Laki	64
	3. Evankeliumi	67
	4. Lain ja evankeliumin dialektiikka Raamatun hermeneutiikassa	68
IX	Unio ja varsinainen teologia	71
	1. Raamattu, Jumalan Sana vai sana Jumalasta?	71
	2. Raamattu ó Jumala sana	73
	3. Inhabitatio Christi in fidelibus ó Kristus todistaa Hengessä itsestään	74
X	Luterilaisuuden teologinen itseymmärrys	78
	Käytettyjen termien selityksiä	84

I TEOLOGIA TIETEENÄ

1. Johdanto

a) Signaaleista sisältöön

Julkiselle mielipiteelle sekä yhteiskunnassa että kirkon piirissä on ominaista käyttää käsitteitä kuin leimakirvestä. Tietyt sanat muuttuvat merkeiksi, jotka saavat tiedotusvälineissä ja seuratuissa positiivisen tai negatiivisen arvolatauksen. Niiden avulla erotetaan "meikäläiset muista", lyödään leima otsaan, siirretään käsitteen varaus ihmiseen, asiaan, joukkoon.

Valitettavan käsitteiden sisältö jää usein epäselväksi, sillä signaalin tehtävä on hälyttää, ei selittää. Niinpä leimat pysyvät leimoina ja joukot koossa. Vain totuus kärsii.

Tämän vihkosen tarkoituksena ei ole leimata. Se haluaa katsoa merkkien taa. Se on syntynyt halusta etsiä totuutta, sillä vain totuus tekee vapaaksi. Samalla se elää vakaumuksesta, että totuus jo on olemassa. Se on ilmoitettu Jumalan sanassa. Sana itse on totuus, sillä se on Jumalan sana, ja Jumala on perimmäinen Totuus.

b) 'Tiede' ja 'teologia'

'Tiede' ja 'teologia' ovat esimerkkejä käsitteistä, jotka synnyttävät suuria tunnekuohuja ja jakavat ihmisiä, aatteita, laitok-

sia, jopa kokonaisia tiedeyhteisöjä kahteen toiseen toisena tuomitsevaan leiriin. Teologiaa saatetaan pitää mukatieteellisenä huuhaapuuhaasteluna, jolla ei pitäisi olla mitään sijaa modernin, rationaalisen ihmisen elämässä, saati sitten valtion tukemassa yliopistossa. Toisaalla taas sana tiede saa kaikki varoitukset vilkkumaan. Käsitteen sisältö samaistetaan ateistisen ja materialistisen maailmankatsomuksen kanssa, se nähdään osasyynä yleiseen moraaliseen rappioon ja kristillisen elämänjärjestyksen tuhoon.

Onko tämä vastakkainasettelu oikea? Suhtautuvatko tiede ja teologia kuin tuli ja vesi toisiinsa? Sitä kysytään seuraavassa.

2. Mitä on tiede?

Tieteen olemukseen kuuluu keskeneräisyys. Sen varmatkin tulokset ovat ainoastaan erittäin hyvin perusteltuja oletuksia, jotka ovat periaatteessa arvostelulle alttiita ja uusien tutkimustulosten kumottavissa tai muokattavissa. Tämän periaatteen toteutumiseksi tieteen tulosten on oltava intersubjektiveja eli asiantuntijoiden saavutettavissa ja tutkimuksen omien menetelmien avulla suurella todennäköisyydellä joko verifioitavissa eli todistettavissa oikeiksi tai falsifioitavissa eli osoitettavissa vääriksi.

Kuitenkin myös hyväksyttävän tieteellisen tutkimuksen taustalla on joitakin valmiiksi oletettuja pitämyksiä, jotka eivät itse perustu tutkimukseen ja joita ei aseteta kyseenalaisiksi. Sellaisia ovat esimerkiksi tietyt matemaattiset ja loogiset lauseet. Myös tutkijan itsensä olemassaolo ja hänen arkipäiväisten havaintojensa pätevyys tai ainakin mahdollisuus niihin kuuluvat näihin ennalta annettuihin olettamuksiin normaalin tieteellisen toiminnan piirissä.

Tiede ei siis kata koko ihmisen kokemustodellisuutta. Sillä on vain oma, rajattu "pelikenttensä", jolla se toimii. Kentän ja sen sääntöjen on oltava sellaiset, että sillä voivat kisaila kai-

kenlaiset ihmiset heidän uskonnolliseen vakaumukseensa tai sen puutteeseen katsomatta, poliittisista, rodullisista tai sukupuolisista eroista riippumatta. Muuten tieteen intersubjektiivisuus ei ole mahdollista eikä sen verifioitavuusperiaate voi toteutua.

Tieteen "pelikentän" täsmällisestä koosta ja sen säännöistä ei kuitenkaan ole tiedeyhteisön sisälläkään yksimielisyyttä. Niiden määrittely on osa yhä jatkuvaa ja aina keskeneräistä tieteellisen tutkimuksen prosessia. Siihen näyttää kuuluvan myös tietty jännite luonnontieteiden ja humanististen tieteiden edustajien välillä. Nämä tuntuvat pitävän kovin erilaisena tutkijan itsensä suhdetta tutkimuksensa materiaaliin ja menetelmiin.

Oman näkemykseni mukaan on tutkimuksen onnistumisen kannalta haitallista, mikäli tutkija uskottelee olevansa kohteensa puolueeton tarkkailija, vaikka sillä saattaa todellisuudessa olla hänelle koko elämää ja kenties kuolemaakin koskevaa merkitystä. Tiedostamaton eksistentiaalinen asenne voi olla joko kielteinen tai myönteinen. Kumpikin vaikuttaa tutkimustyöhön.

Tutkijan oman osuuden tiedostaminen osana tutkimusprosessia tukee sitä ajatusta, ettei lopullista, objektiivista totuutta eikä edes osatotuutta jostakin asiasta ole mahdollista löytää tieteen keinoin, koska tutkija on aina oman aikansa ja sen asettamien edellytysten vanki. Erityisesti ihmistä ja hänen historiallista toimintaansa koskeva tutkimus vaatii usein jo kertaalleen perusteellisesti tutkitun aineiston uutta käsittelyä aikakausien vaihtuessa, vaikka varsinaista ennen tuntematonta tutkimusmateriaalia ei olisikaan sillä välin löytynyt. Tutkija ja hänen aikansa ovat sen sijaan muuttuneet.

3. Mihin tiedettä tarvitaan?

Jos tieteen avulla ei päästä perille lopullisesta totuudesta, mihin sitä sitten oikeastaan tarvitaan? Tähän kysymykseen on useita vastauksia. Niiden erilaisuus tai suorastaan vastakkaisuus toinen toisilleen johtuu enimmäkseen eroista vastaajien maailmankuvassa, elämäntavomuksessa, sosiaalisessa asemassa ja koulutuksessa.

Suomessa on laajalle levinnyt tiedepoliittikkaa ohjaava ajattelutapa, jonka mukaan yliopisto on yhtäältä korkean tason ammattikoulu, jonka tarkoituksena on kouluttaa taitavia rattaita pyörittämään hyvinvointi-yhteiskunnan koneistoa, toisaalta tutkimuslaitos, jonka toiminta on väline taloudellisen tuotannon ja sitä palvelevan teknologian kehittämiseksi. Tarpeellisenä pidetään sellaista tutkimusta, joka tuottaa rahaa tai muita helposti mitattavissa olevia, pääasiassa aineellisia hyödykkeitä. Sovelletun tutkimuksen merkitys korostuu perustutkimuksen kustannuksella; taloustiede, tekninen ja osittain myös luonnontieteellinen tutkimus ovat suosiossa humanististen tieteiden sijasta.

Käsittäakseni tämän tiedepoliittisen suuntautumisen taustalla on paitsi huoli Suomen köyhien toimeentulosta myös teoreettisissa luonnontieteissä jo vanhentunut mekanistis-materialistinen maailmankuva ja siihen liittyvä biologistinen ihmis käsitys. Maailma on koneisto, ihminen taas mielihyvää etsivä, korkealle kehittynyt eläin ó tai ehkä hänkin vain biologinen mekanismi. 'Tieto' ymmärretään eräänlaiseksi aineeksi, jota on jossakin olemassa tietty määrä tai jota voidaan hankkia lisää ja sitten ammentaa ylioppilaille sopivissa annoksissa säilytettäväksi ja edelleen jaettavaksi tai yksittäisissä suorituksissa sovellettavaksi. Ihmisaiivot ovat kuin tietokone, joka säilöö levykkeilleen tietoa ja käsittelee sitä sitten huipputehokkaan laskimensa avulla ulkomaailman antamien impulssien ja omiensa tarpeidensa ohjaamana.

Ilman mitään uskonnollista vakaumusta voivat humanististen tieteiden edustajat esittää vallitsevalle tiedepoliittiselle suuntaukselle kysymyksen, mikä siinä tapauksessa erottaa ihmisen eläimestä. Mikäli teknokraattis-biologistinen vastapuoli pitää kysymystä mielekkäänä ja suostuu pohtimaan sitä, se jo pelkällä kiinnostuksellaan horjuttaa omaa kantaansa. Ihminen nimittäin on ainoa eläin, joka kysyy omaa erityislaatuaan ó eikä siis ole ollenkaan pelkkä eläin. Hän nousee oman olemassaolonsa yläpuolelle ja kysyy, mistä on tullut ja minne menee, kuka on ja mitä varten on olemassa.

Eläimelle riittää vatsan täyttäminen ja omien geenien tiedostamaton siirtäminen jälkeläisille. Ihminen pohtii elämän tarkoitusta. Siitä pohdinnasta syntyvät muun ohessa humanistiset tieteet ja humanistinen asennoituneisuus myös esimerkiksi luonnontieteitä ja talouden lakeja tutkittaessa. Siitä syntyy sivistyksen ihanne.

4. Mitä on "humanismi"?

Kuten 'tiede', myös 'humanismi' on niitä käsitteitä, joiden alle kristillisissä piireissä saatetaan niputtaa paljon pahoja asioita. Tällöin tarkoitetaan ilmeisesti sellaista ideologiaa, joka pitää ihmistä kaiken mittana ja kaiken päämääränä. Se palautuu mahdollisesti Ranskan ateistisesti tai ainakin kristinuskonvastaisesti suuntautuneeseen valistukseen ja sen aina nykypäivään asti lyöviin maininkeihin. Saksan kulttuurin valtapiirissä, johon Suomikin ensisijaisesti kuuluu, valistus on ollut myönteistä Jumala-uskolle, vaikka sekin on tehnyt arvaamatonta tuhoa klassiselle kristinuskonkäsitykselle.

Historiallisesti tarkastellen humanismi tarkoittaa tiettyä renessanssin aikakauteen sijoittuvaa tieteellisen kiinnostuksen suuntautumistapaa. Historian ja kielitieteiden tutkimus saavat kiittää sitä paljosta. Se on myös yksi tekijä uskonpuhdistuksen taustalla; esimerkiksi Philipp Melanchthon, Martti Lutherin

työtoveri ja luterilaisten tunnustuskirjojen yksi kirjoittajista, oli korkeasti oppinut humanisti.

Samalla on selvästi nähtävä, että teologian käytössä olleen humanismin rajoittuneisuus ja ihmiskeskeisyys myös latistivat Jumalan ilmoituksen ja Kirkon elämän koko rikkautta ja syvyyttä. Siinä mielessä humanismiin on vieläkin syytä suhtautua kriittisesti ó myös silloin, kun sen peruslähtökohdat määräävät tiedostamattomasti kristillistä ajattelua. Humanismin yksinkertaistava ajattelu saattaa vaikuttaa vähintään yhtä lailla herätyskristillisissä piireissä kuin yliopiston tutkijoiden parissa.

Modernista yliopistosta ja tiedeyhteisöstä puhuttaessa 'humanismi' tarkoittaa puolestaan sellaista tutkimusotetta, joka näkee ihmisen erityisasemassa luomakunnan historiassa ja tutkii asioita, jotka ovat ihmisen oman identiteetin kannalta tärkeitä, vaikka niistä ei taloudellisesti olisi minkään kaltaista hyötyä. Humanistit tekevät 'miksi'-kysymyksiä. Humanistit ovat kiinnostuneita hyvyydestä ja kauneudesta, rumuudesta ja pahuudesta, ihmisestä ja hänen menneisyydestään, maailmasta hänen asuinpaikkanaan, myös luonnosta, mutta ei vain ekosysteeminä eikä ainoastaan taloudellisesti hyödynnettävänä potentiaalina.

5. Teologian paikka tiedeyhteisössä

Humanismi on kiinnostunut myös ihmisen uskosta. Eurooppalaisessa kontekstissa se tarkoittaa ensisijaisesti kristillistä uskoa sekä historiallisessa että sosiologisessa mielessä, intensiteetiltään vaihtelevana ja eri muodoissa. Kristillinen usko ja kristillisen kirkko ovat jälkikristillisenäkin aikana osa modernia eurooppalaisuutta ja amerikkalaisuutta. Missä kristinuskon kulttuurinen merkitys kielletään, siellä ei ymmärretä eurooppalaisen eikä amerikkalaisen ihmisen elämää eikä ajattelua, ei yhteiskunnan toimintaa, ei sotia, ei politiikkaa, ei taloutta, ei

ihmisen suhdetta luontoon eikä taiteen merkkikieltä. Jopa sekularisaation käsitettä on mahdoton ymmärtää, ellei tunneta maallistumiskehityksen lähtökohtia ja suhteuteta sitä niihin.

Kristillisen uskon painoarvo synnyttää humanistisen intressin tutkia kaikin käytettävissä olevin metodein, mistä siinä on kysymys. Niinpä teologia on yliopistollisena oppiaineena tyyppillisesti poikkitieteellinen disipliini, joka käyttää hyväkseen eri tieteenalojen menetelmiä. Kirkkohistoria hyödyntää historiantutkimuksen metodeja, eksegetiikka kielitiedettä, kirkkososiologia taas samannimisen maallisen tieteen keinoja.

Systemaattisen teologian kaksoissisar on filosofia. Maallisenä disipliininä se tutkii kristillisessä kontekstissa sellaisia uskomus- ja oppijärjestelmiä, joiden lähtökohtana on usko Jumalaan tai muuten sen kanssa mielekkäässä suhteessa olevia ideologioita. Suomessa systemaattinen teologia on jakaantunut pääosin dogmatiikkaan ja uskonnonfilosofiaan sekä teologiseen etiikkaan. Niihin liittyy kiinteästi ekumeniikan tutkimus.

II VARSINAINEN TEOLOGIA, OPPI JA OPIN TUTKIMUS

1. Tieteellinen teologia

Tieteellinen teologian tutkimus ei ole *teo*-logiaa (puhetta Jumalasta) sanan etymologian mukaisessa merkityksessä. Tieteellisteologinen tieto ei esitä väitteitä itse Jumalasta, vaan sellaisesta todellisuudesta, joka on periaatteessa kaikkien ihmisten havaittavissa. Tieteellisen teologian tutkimustulokset ovat intersubjektiivisesti verifioitavissa tai falsifioitavissa. Sitä harjoitetaan ainoastaan yhdellä, rajatulla todellisuuden osa-alueella.

Systemaattisen teologian aloista uskonnonfilosofia kuitenkin koettelee inhimillisiä uskomuksia tutkivan tieteellisen teologian pelikentän rajoja ja asettaa totuttuja sääntöjä kyseenalaiseksi. Tietyssä hyvin laajassa ja epämääräisessä mielessä se voi lähestyä teologiaa varsinaisena puheena Jumalasta. Jumala itse ei tällöinkään voi olla tutkimuksen suora kohde. Tietyllä todennäköisyydellä uskonnonfilosofia voi kuitenkin lähteä laajaan inhimilliseen kokemukseen perustuvasta olettamuksesta, että on olemassa jokin metatodellisuus, jota voidaan adekvaatisti kutsua esimerkiksi sanalla 'Jumala'.

On kuitenkin selvästi nähtävä, että tälläkään hypoteesilla ei siirretä pysyvästi tieteellisen pelikentän rajoja. 'Jumala' hyväksyttynä tietämisen kohteena on mielekäs kysymys, johon ei kuitenkaan ole yksiselitteistä eikä ylipäätään eriteltyä tieteellisestä vastausta. Normaali teologinen tutkimus ei sen vuoksi yritä todistaa tutkimiansa ajatusjärjestelmien takana olevia uskomuksia oikeiksi. Se ei myöskään aseta niitä periaatteessa kyseenalaiseksi. Se on kiinnostunut vain siitä tavasta, jolla ihmisen uskonnollisuus elää havaittavassa inhimillisessä todellisuudessa.

2. Varsinainen teologia

Sellainen tietoteoria ja tieteenteoria, joka pitää Jumalaa ainakin lähes mahdottomana kohteena intersubjektiiviselle, tieteelliselle tiedolle, on verrattain uusi eikä edes kaikkialla niin itsestäänselvästi oletettu lähtökohta, kuin Pohjoismaissa. Ennen valistusaikaa Jumala oli joitakin harvinaisia poikkeuksia lukuunottamatta ainakin eurooppalaisessa kulttuuripiirissä lähes itsestään selvä osa kaikkien ihmisten maailmankuvaa. On selvää, että se vaikutti myös teologian olemuksen määrittelyyn.

Niinpä esimerkiksi *Johann Gerhard*¹ yhtenä klassisen luterilaisen edustajana ymmärtää teologian kokonaan toisin kuin moderni tiede, joka "alhaalta ylöspäin" etsii mahdollisuutta sanoa jotakin Jumalasta törmäten transsendenssin rajaan kuin läpitunkemattomaan taivaankanteen. Gerhard selvittelee oman tieteenalansa erityispiirteitä *Loci theologici* -teoksensa johdannossa *De natura theologiae*. Tuomas Akvinolaista ja Albertus Magnusta siteeraten hän toteaa, että "Jumala opettaa

¹ 1583-1637 elänyt Jenan yliopiston systemaattisen teologian ja eksegeetiikan professori, joka kansainvälisesti tunnetaan parhaiten nuoruudenteoksestaan *Meditationes sacrae* (suomennettu alun perin nimellä *ÕPyhät tutkis-telemukset*; uusimman käännöksen nimi on *ÕUskon pyhä salaisuus*).

teologiaa, teologia opettaa Jumalaa, teologia johtaa Jumalan luo" (*a Deo docetur, Deum docet et ad Deum ducit*). Sen tähden, ja aivan oikein, teologia saa nimensä Jumalasta, toteaa Gerhard.

Kysymys on teologiasta sanan varsinaisessa mielessä. Se on lähtökohdaltaan sitä tietämistä, jolla "Jumala tuntee itsensä itsessään ja itsensä kautta kaiken, mikä on Hänen ulkopuolellaan" (*Deus seipsum novit in seipso, et extra se universa per seipsum*). Tämä teologia on "olemuksellista, ääretöntä ja esikuvallista" (*essentialis, infinita et exemplaris*). Se poikkeaa kokonaan aksidentaalisesta ja äärellisestä teologiasta, joka kuitenkin perustuu olemuksellisen teologian kommunikaatioon eli Jumalan toimintaan, jolla Hän tekee luodun osalliseksi omasta, luomattomasta itsensä tietämisestä.

Täydellisimmillään tämä Jumalan itsestään kommunikoima teologia on Kristuksen ihmisyydessä Hänen habituaalisena viisautenaan eli Hänessä asuvana pysyvänä ominaisuutena. Kristuksessa olevaa jumalallista tietoa ja viisautta Gerhard nimittää "yhdistymisen teologiaksi" (*theologia unionis*). Se perustuu Jumalan Pojan kahden luonnon, jumalallisen ja ihmillisen, ainutlaatuiseen, persoonalliseen yhdistymiseen (*unio personalis*) ja siitä seuraavaan ominaisuuksien kommunikaatioon eli yhteistämiseen (*communicatio idomatum*).

Koska Kristuksen ihmisyyden osallisuus Jumalan itsensä tietämiseen perustuu Hänen olemukseensa itse persoonallisena Jumalana ja ihmisenä, se on paitsi ainutlaatuista luodussa todellisuudessa, myös täydellistä. Muiden, rationaalisten luotujen eli enkelien ja ihmisten teologia ei edes taivaassa, puhumattakaan ihmisten maallisesta elämästä, ole laadullisesti verrattavissa Kristuksen viisauteen. Kuitenkin myös jälkimmäisessä muodossaan se perustuu Kristuksen kahden luonnon yhdistymiseen ja siitä seuraavaan Jumalan tietämisen kommunikaatioon Hänen ihmisyydelleen, kuten myöhemmin osoitetaan. Varsinainen teologia on Gerhardin mukaan "Jumalan lahjoittama habitus" (*habitus theosdotos*) ó ihmisen ominai-

suus, jonka perusta ei kuitenkaan ole hänessä itsessään ja hänen omien kykyjensä harjoituksessa, kuten muiden habitusten, vaan Jumalassa, joka sen lahjoittaa.

3. Dogma

Klassisen luterilaisuuden mukaan teologinen tieto pukeutuu väittämiin. Niitä pidetään tosina ja sellaisina Jumalan oikean olemuksen ilmoittajina. Luterilaisuus ei siten edusta ns. apofaattista teologiaa, jonka mukaan "Jumalasta voi sanoa, ettei Hänestä voi sanoa mitään".

Teologiset väittämät ovat myös pelastavaa tietoa. Johann Gerhard pitää ihmisen pelastusta riippuvaisena siitä, että hän tuntee Jumalan oikein. 'Varsinainen teologia' ei siis ole pelkkää teoreettista tietämistä, vaan se koskettaa ihmiselämän eksistentiaalisinta tasoa, elämän ja kuoleman, ikuisen elämän ja ikuisen kuoleman kysymyksiä.

Teologiset väittämät, joiden tunteminen ja uskominen on välttämätöntä tai tärkeää pelastuksen kannalta, ovat klassisessa kristinuskossa oppeja eli *dogmeja*². Kaikkien uskottavien dogmien kokonaisuutta nimitetään *dogmaksi*. Dogmitonta kristinuskon muotoa ei ole, sillä dogman tunteminen ja siihen tunnustautuminen merkitsee Jumalan tuntemista ja Häneen tunnustautumista. Opin kieltäminen esimerkiksi uskonnollisen elämyksen kustannuksella on sekin yksi tunnettu dogmaattinen postulaatti ja tunnustuksen muoto. Se on osa uskottavaksi tarkoitettua dogmaa.

² Tässä ei puututa kysymykseen, ovatko kaikki dogmit pelastukseen välttämättömiä tai millä tavoin niihin pitäisi uskoa; onko olemassa jokin oppien hierarkia tai onko olemassa mahdollisesti jokin taso tiedon ja dogmien välillä, joka käsittää Jumalan väittämättä Hänestä silti mitään. Nämä kysymykset ja vastaukset niihin ovat nekin dogmeja.

4. Dogmatiikka ja dogmihistoria

Yliopistollinen oppiaine 'dogmatiikka' on nimensä mukaisesti tieteenala, joka tutkii oppijärjestelmiä eli dogmeja ja koko dogmaa. Dogmatiikkaan niveltyy teologinen etiikka, joka pohtii oppiin sisältyviä moraalisia väittämiä ja velvoitteita. Tieteellinen teologia ei kuitenkaan pyri selvittämään, mitä ihmisen olisi tieteellisten havaintojen perusteella uskottava Jumalasta ja Hänen tahdostaan. Sen sijaan se selvittää, mitä tietyn uskonyhteisön on omien edellytystensä nojalla ajateltava tutkimuksen kohteena olevista opillisista ja moraalisisista kysymyksistä.³

Dogmaattinen tutkimus voi olla luonteeltaan "vertikaalista", jolloin selvitetään jonkin opillisen kysymyksen logiikkaa siten, että sen erilaiset ajalliset kehityskulut jätetään vähälle huomiolle, ellei niiden osuus tutkimuskohteen ymmärtämisessä ole niin merkittävä, ettei niitä voi sivuuttaa. On tavallista esimerkiksi selvittää vaikuttavien teologioiden kantavia ajatuksia siten, että analysoidaan systemaattisesti heidän omaa tuotantoaan. Heidän opetuksensa historiallinen tausta ja esimerkiksi teologisten keskustelukumppaniensa tuotanto toimivat vain referenssimateriaalina, joka selventää tutkittavan omaa ajattelua.

Dogmihistoriallista tutkimusta tehdään kuitenkin myös "horisontaalisesti". Silloin pohditaan eri oppien historiallista syntymistä ja kehitystä. Dogmihistorian ongelmanasettelujen tunteminen onkin välttämätöntä myös yksittäisen teologianhistorian kohdan systemaattisen analyysin onnistumiselle. Historian jatkumon poikkileikkausten tarkka tunteminen puolestaan sy-

³ Esimerkiksi jokin yhteisö (kuten kirkko) voi velvoittaa jäsenensä arvioimaan kaikkea opetusta Jumalan Sanan eli Raamatun ja luterilaisten tunnustuskirjojen perusteella. Silloin tieteellinen tutkimus, joka haluaa selvittää tietyissä yksittäiskysymyksissä, mitä mainitun uskonyhteisön olisi uskottava ja opetettava, selvittää tieteellisesti, mitä Raamattu ja luterilaiset tunnustuskirjat siitä sanovat.

ventää ja kirkastaa dogmihistorian geneettistä tutkimusta ja eri kehityskulkujen vertailua.

III

MITÄ JUMALASTA ON MAHDOLLISTA TIETÄÄ?

1. Aristotelismista postmodernismiin

Eurooppalaisessa, erityisesti saksalaisessa kulttuurissa välittömästi valistusta edeltänyttä aikaa hallitsi *uusaristoteelinen filosofia*. Sen metodeja käytettiin myös teologisten kysymysten selvittämiseen, sen metafyyssistä apparaattia pidettiin itsessään selvänä välineenä kuvattaessa todellisuuden rakennetta. Jumala kuului tähän kokonaisuuteen; ilman perimmäistä vaikuttavaa syytä (*causa efficiens principalis*) maailma olisi ollut mahdoton.

Raamatullisesti tämä yleinen, luonnollinen Jumala-tieto (*cognitio naturalis*) perusteltiin esimerkiksi Roomalaiskirjeellä (1:18ó20; 2:14ó15). Pakanoillakin ymmärrettiin olevan jonkinlainen tieto Jumalan olemuksesta ja tahdosta. Se saavutettiin toisaalta intuition avulla, toisaalta Jumalan tekoja tarkkailemalla.

Valistusaika ja (varsinkin saksalaisessa kulttuuripiirissä) *Immanuel Kantin* filosofia merkitsi vallankumousta aristoteeliseen metafysiikkaan nojautuvassa maailmankuvassa. Metafysiikka tieteenä ja sen mukana Jumala osana sen tarkasteluhorisonttia kiellettiin. Tieteellisen tiedon kohteeksi hyväksyttiin vain empiirinen maailma. Tiettyihin apriorisiin kategori-

oihin nojautuvan ihmisjärjen katsottiin olevan empiirisiä havaintoja järjestävä tekijä.

Kantin vaikutus häntä seuranneeseen filosofiaan ja teologiaan on ollut arvaamattoman suuri. Hänen ajattelunsa ei kuitenkaan kokonaan kaatanut luonnollisen Jumalan tuntemisen ajatusta, joka nyt perusteltiin toisin kuin ennen. Ontologisen Jumala-tiedon ja -yhteyden tilalle tuli ihmisen ja Jumalan suhteen ja Jumala-tiedon personalistis-eettinen perustelu.

Jumalaa ei enää ajateltu koettavan läsnä olevana näkyvän maailman lainalaisuuksissa eikä esimerkiksi positiivisen lain sisällössä. Sen sijaan ihmisen olemuksessa luonnon yläpuolelle nousevana eettisenä persoonana (esim. Kant: kategorinen imperatiivi) nähtiin mahdollisuus persoonallisen Jumalan olemassaolon perustelemiseen.

Eri tavoin määritelty aineellisen ja henkisen välinen, eettisesti tai esteettisesti määritelty dualismi, kaksijakoisuus, hallitsee jälkikantilaista yleistä Jumala-uskoa. Yksi tämän ajattelun haaroista on saksalainen idealismi, joka ymmärtää koetun todellisuuden kehittyvän kohti sen pohjimmaista, henkistä olemusta (*Hegel*). Toinen haara löytyy romantiikan teologian tunteesta Jumalan kohtaamisen orgaanina (*Schleiermacher*). Kolmas on erityisesti Luther-tutkija *Karl Hollin* perusaksioomana tutuksi tullut saksalaisen filosofian eri аспекteja itseensä yhdistävä ajatus omastatunnosta ihmisen ja Jumalan kohtaamisen paikkana. Se on epäilemättä vaikuttanut suomalaisenkin kristilliseen kansanopetukseen.

Ylipäätään kehityksen ajatus, usko ihmisen eettiseen edistykseen, vakaumus materiaalisen luonnon lannistamisesta järjen ja moraalin alaisuuteen, käsitys yhteiskunnallista evoluutiota ohjaavasta Sallimuksesta olivat tekijöitä, jotka vaikuttivat valistuksen jälkeisen vuosisadan yleiseen Jumala-uskoon. Ensimmäinen maailmansota merkitsi sen romahtamista. Tilalle tulivat erilaiset eksistentiaalistiset tai nihilistiset, ateistisesti tai ainakin agnostisesti värittyneet ajattelutavat. Jossakin määrin ne saattavat leimata vielä postmoderninkin eurooppalais-

amerikkalaisen sivistyneistön elämäntuntoja. "Suuret kertomukset" ovat kuolleet; jäljellä on ihminen, joka on "heitetty maailmaan" tietämättä, mistä tulee tai minne menee, kuitenkin sitä epätoivoisesti kysyen.

Dialektinen teologia (*Karl Barth*) oli radikaali yritys ottaa todesta modernin ihmisen näköalattomuus. Se kieltää yleisen ilmoituksen ja Jumalan luonnollisen tuntemisen ajatuksen. Ilmoitus on kuin "salama kirkkaalta taivaalta".

Toinen tunnettu vastaus eurooppalaisen sivistyneistön uudessa tilanteessa on ollut *Rudolf Bultmannin* henkilöityvä eksistentiaaliteologia. Hänen *Entmythologisierung*-ohjelmassaan hylätään uskonnollisen puheen historialliset sisällöt modernille ihmiselle käsittämättöminä myytteinä. Kristillinen usko nähdään sen sijaan uuden merkityksen antajana eksistentiaalisen kysymyksen kanssa kamppailevalle ihmiselle.

Ajatus Jumala-uskon tai tuonpuoleisuuskuvitelmien kuolemasta tällä vuosisadalla on kuitenkin väärä. Se kuvaa ehkä hyvin rajoitetun sivistyneistön tunteja tai enemmistön pragmaattista elämäntapaa. Pohjiaan myöten elettyinä ratkaisuna ateismi ei kuitenkaan edes modernina aikana ole ollut suurten massojen ajattelua määräävä tekijä.

Tosin marksismin räjähdysmäinen leviäminen koko maailmaan tämän vuosisadan kuluessa antaa yhtäkkiä ajatellen toisen kuvan tilanteesta. On kuitenkin huomattava, että ilmiänsul-taan ateistis-materialistinen filosofia sisältää jo itsessään runsaasti uskonnollisia elementtejä, ja sen käytännön toteutukset (ns. reaaliosialismi) sopivat nähdäkseni yhtä hyvin uskonto-kuin yhteiskuntatieteenkin tutkittavaksi. Ajatelkaamme vaikkapa proletariaatin diktatuurissa toteutuvaa "laulavaa huomista" suhteessa niihin realiteetteihin, joissa siitä uneksineet ovat eläneet ja toimineet ó varmasti tietäen, ettei paratiisi ole oleva todellisuutta vielä heidän elinaikanaan. Kuitenkin se antoi voiman taistella ja ponnistella kohti "luvattua maata".

Sama ajatuksellinen struktuuri, vaikka toisin poliittisin etumerkein varustettuna, on nähtävissä tämän vuosisadan suuris-

sa fasistisissa ja nationalistisissa liikkeissä. Asia lienee selvä, kun tarkastellaan esimerkiksi Hitlerin Kolmannen valtakunnan ideologiaa ja kulttia. Ei se silti ole kovin outo ilmiö Suomenkaan lähihistoriassa, eipä edes modernissa, postkristillisessä ja uusisänmaallisessa suomalaisessa elämäntunnossa.

Kaiken kaikkiaan on avoimin silmin kulkevalle tarkastelijalle selvää, että on yksi modernin teologian suurimmista myyteistä, että myytit olisivat kuolleet ja että Raamattu sen tähden myös pitäisi riisua niistä, jotta se tulisi "valistuneelle" ihmiselle ymmärrettäväksi. Järkeä korostava, usein ateistisesti ja materialistisesti painottunut moderni 20. vuosisata on vuosituhannen lopun lähestyessä vaihtunut postmodernismiksi, jota leimaa voimakas uskonnollisuus ja useiden erilaisten mytologioiden kilpajuoksu. Usko "johonkin korkeampaan voimaan" ei enää ole merkki tyhmyydestä ja sivistymättömyydestä, vaan sitä pidetään luonnollisena osana ihmisyyttä, jopa leimallisesti julkisekulaarissa Pohjolassa.

Tämä uusi uskonnollisuus tulee vastaan jokamiehen ja -naisen "kansalaiskristillisyytenä". Se ei tarvitse pappia, ei kirkkoa, eipä enää edes Raamattua. Se tulee iloisesti "omalla uskollaan autuaaksi".⁴

Postmodernia on yleisen Jumala-tuntemuksen ristiriitaisuuden näennäisestä yhdensuuntaisuudesta huolimatta. Se pitää hyvinkin erilaisia Jumala-kokemuksia periaatteellisesti samanarvoisina. Sitä leimaa eri aikakausien käsitysten päällekkäisyys ja rinnakkaisuus.

"Kaupunkilaisessa" muodossaan uusi uskonnollisuus ei välttämättä enää sitoudu kristilliseen kontekstiin. Uskonnollinen vakaumus saatetaan yhtä hyvin pukea vaikkapa gnostilaiseen

⁴ Suomessa se on teologiaa ystävällisestä Taivaan Isästä, joka myhäillen tarkkailee pilven syrjältä lastensa edesottamuksia niihin pahemmin puuttumatta. Se on kesätuulen lempeyttä, kypsyvän viljan tuoksua ja muita kauniita asioita. Saksassa tämä öder liebe Gottö -uskonnollisuus on vieläkin julkisempaa ja ikään kuin itsestään selvää. Kaikkihan me kristittyjä olemme!

asuun. Paremmin kuin kristillisyyden, se on sijoitettavissa *New Age* -nimikkeeseen alle.

Kun pohditaan kysymystä, mitä Jumalasta voidaan tietää, ei kriittisen tarkastelijan kuitenkaan pidä suuttua vastausten moninaisuuteen. Koska Jumala ei missään tapauksessa ole tieteellisen tarkastelun välitön kohde, Häntä etsittäessä on turvaututtava kaikkeen siihen kokemukseen, joka ihmiskunnalla on. Sen paremmin "vieraita uskontoja" kuin suuria aatteitaakaan ei silloin saa jättää syrjään.

Tämä kokemus on runsas, rikas ja moninainen. "Uskonnon" vaihe ihmiskunnan elämässä on nähtävästi maantieteellisesti rajoittunut teolliseen pohjoiseen pallonpuoliskoon ja historian yhteen lyhyeen hetkeen. Lisäksi on ilmeistä, että sellaisenakin se on ollut enemmän "suun tunnustusta" kuin "sydämen puhetta". On hyväksyttävää pitää uskonnollisuutta yhtenä ihmisyyden määreenä.

2. Yleisen jumalauksen moninaisuus

Teologisen antropologian mukaan ihminen on Jumalan kuva. Itseään ja Jumalan luomaa maailmaa tarkkailemalla ihmisen pitäisi siis myös oppia tuntemaan Jumala. Kun kysytään, mikälainen tämä Jumala tai se jumaluus on, johon uskotaan, ihmiskunnan kokemusten kirjo antaa kuitenkin itsensä kanssa ristiriitaisen kuvan uskomusten kohteesta.

Animismi ja *polyteismi* ovat pluralistisia järjestelmiä. Maailma on täynnä erilaisia henkiä, jotka kansoittavat näkyvää todellisuutta, sen moneutta heijastaen. Polyteismi projisoi koetun moninaisuuden empiirisen maailman tuolle puolen.

Pluralististen mallien äärimmäisenä vastakohtana on jumalan täydellistä toiseutta ja ykseyttä korostava *monistinen monoteismi* (esimerkiksi islamissa). Sen eräänlaisena vastineena, mutta samalla vastakappaleena, on luodun todellisuuden ju-

malallistava, mutta kuitenkin monistinen *panteismi*. Jumalia ei ole paljon, vaan kaikki on yhtä jumaluutta.

Panteismi voi sisällyttää itseensä ajatuksen ihmisestä osana jumaluutta, joka ikään kuin "alhaalta ylöspäin" synnyttää uutta elämää. Elämää itseään pidetään jumalallisena; jumaluus ei ole sitä "vastapäätä", vaan siinä itsessään. Tiettyjen feministisen teologian suuntausten mieltymys muinaisiin "äitijumaliin" saattaa liittyä tällaiseen monistiseen ontologiaan.

Samantyyppinen käsitys olemisen luonteesta, kuitenkin toisin päin käännettynä, sisältyy tunnettuun uusplatoniseen malliin, jossa äärimmäisestä olemisesta "vuotaa" kaikki muu, hierarkkisen pyramidin tavoin järjestyen, siten, että eloton luonto on olevaisen alin kerros. Tämän mallin arvoasteikolla "henkinen" on hyvää ja "ruumiillinen" arvotonta. Pelastus on vapautumista aineellisuuden kahleista ó sukulaisuus buddhalaisuuteen tai ylipäätään idän filosofioihin on ilmeinen.

Läntisen pallonpuolison maaperällä elävät puolestaan sellaiset pohjimmiltaan uskonnolliset järjestelmät, jotka suorastaan kieltävät "tuonpuoleisen" ihmisen päämääränä. Usko ankarasti toisena ymmärrettyyn Jumalaan niihin kyllä saattaa sisältyä, kuten erityisesti Jehovan todistajien oppiin. Tähän ryhmään kuuluu myös yhteen Jumalaan uskova oikeaoppinen juutalaisuus, joka odottaa Israelin maallista vapahdusta. Nämä teistiset järjestelmät yhdistää myös ateistisen marksilaisuuden utopiaan toivo tämänpuoleisesta paratiisista.

Äärimmäistä dualismia edustaa sellainen jumalauskon malli, jossa jumalia on kaksi, hyvä ja paha. Olemassaolo on näiden kahden yhtä vahvan olennon taistelua. Toisaalta Jumalan saatetaan ajatella olevan yhtä aikaa sekä paha että hyvä. Onpa jopa kristillisen uskon kontekstissa puhuttu Jumalasta "sokeana äitinä, joka syö synnyttämänsä lapset".

3. Yleisen jumalauskon ristiriidat ja perusta

Vaikka yllä olevissa esimerkeissä on kysymys vain karkeista ja ehkä osin virheellisistäkin hahmotelmista, ne osoittavat selvästi, että inhimilliset kokemukset Jumalasta tai jumaluudesta ovat ristiriitaisia ja toinen toisensa poissulkevia. On vaikea saada sopimaan yhteen kuvaa hyvästä Jumalasta ja Jumalasta, joka näyttää tuhoavan kaiken. On vaikea sovittaa yhteen olemassaolon moneutta ja sen Luojan ykseyttä. Hankala on myös kysymys pluralistista jumalakuva koossapitävästä voimasta.

Yleinen usko Jumalaan tai johonkin jumaluuteen sekä kaikilla ihmisillä oleva käsitys siitä, että on olemassa hyvää ja paha puolustaa ajatusta luonnollisesta Jumalan tuntemisesta osana ihmisyyttä. Kokemusten ristiriitaisuus estää kuitenkin sanomasta mitään täsmällistä siitä, mihin uskotaan. Ihmisen luonnollinen käsitys Jumalasta näyttää olevan vahvasti sidoksissa niihin henkisiin ja fyysisiin edellytyksiin, joiden keskellä hän elää.

Tämä ajatus sopii yhteen kristillisen uskon kanssa. Sen mukaan ihmisen ja Jumalan välissä on perisyntin peili, joka läpäisee toiselta eli Jumalan puolelta, kuten ennen lankeemusta, mutta ihmisen puolelta katsoen heijastaa takaisin sen valon, joka siitä loistaa läpi.⁵ Sama synti asuu ihmisessä ja vääristää hänessä olevan Jumalan kuvan. Lumoutuneena ja kauhistuneena ihminen katselee itseään, kun hän etsii Jumalaa. Peilissä makaa kaunis, kuollut Narkissos ó tai sitten ruma Perkele. Kuitenkin ihminen tietää, että kauniilla ja kuolleella tai hirvittäväällä kuvalla on jokin suhde siihen, mitä hän sanoo Jumalaksi.

Tieteellisin menetelmin eli niiden mahdollisuuksien perusteella, jotka ihmisellä on lankeemuksen jälkeen, on mahdollis-

⁵ Peiliä ei tietenkään pidä ymmärtää avaruudellisena ilmiönä; yhtä hyvin sen voisi sanoa olevan vailla ajallisia ja paikallisia ulottuvuuksia sen erottaessa Jumalan perikoreettisen, mutta silti aika-avaruutta transsendoivan läsnäolon siitä mikro- ja makrokosmoksista, jossa ihminen elää.

ta puhua ainoastaan niistä moninaisista kokemuksista, joita ihmisillä on siitä, minkä he ymmärtävät jumalukseen. Positiivinen, varsinainen teologia oppina Jumalasta itsestään on tieteen pelikentällä hylättävä.

Mikäli Jumala halutaan oppia oikein tuntemaan, Hänen on itse ilmoitettava itsensä. Pelkän luonnollisen Jumala-tunteuksen ja luonnollisen moraalilain nojalla me jäämme järkemme ja kokemuksemme vangeiksi. Jäljelle jää oikea kysymys, ja ilman vastausta joudumme lopulta tuntemattoman Jumalan eteen, vastuussa elämästämme, syytettyinä sellaisesta, mistä emme pysty vastuuta kantamaan.

õOnhan tosin sekä taivaassa että maan päällä niin sanottuja jumalia, moniakin jumalia ja herroja, mutta meillä on vain yksi Jumala, Isä. Hänestä on kaikki lähtöisin, ja hänen luokseen olemme matkalla. Meillä on vain yksi Herra, Jeesus Kristus. Hänen välityksellään on kaikki luotu, niin myös meidät.ö (1. Kor. 8:5ó6)

IV

JUMALAN

ILMOITUS

1. Ilmoitus uskonnollisen ja aatteellisen uskon perustana

Positiivisen, varsinaisen teologian on perustuttava sellaiseen Jumalan omaan itseilmoitukseen, joka ylittää tieteelliselle tiedolle asetetut ehdot. Se ei voi kuitenkaan olla kokonaan transsendenttistä, mikäli sen on määrä ilmoittaa Jumala ihmisille. Sen täytyy liittyä niihin eksistentiaaleihin, aikaan, paikkaan ja aineeseen, joihin ihminen on sidottu, hänen kokemuskategorioidensa, jotka tekevät mielikuvat mahdollisiksi.

Jopa negatiivisen teologian, joka sanoo, ettei Jumalasta voi sanoa mitään tai jopa ettei voi edes sanoa, ettei Jumalasta voi sanoa mitään, on toisaalta perustuttava Jumalan omaan ilmoitukseen ja toisaalta oltava ó tässä tapauksessa negatiivisessa -suhteessa aikaan ja paikkaan sidotun ihmisen havaintohorisonttiin. Mikäli ilmoitukseen ei uskota, on todettava, että ei vain Jumalasta itsestään, vaan jopa käsitteestä 'Jumala' ei voi sanoa muuta kuin että sitä käytetään kuvaamaan tiettyjä asioita, joiden vastaavuudesta todellisuuden kanssa ei ole mahdollista sanoa mitään.

Tieto siitä, että luonnollinen teologia puhuu jollakin tavalla jostakin todellisesta, perustuu sen tähden ei-tieteelliseen tietoon. Kaikkea uskonnollisuutta ja jopa eräitä muodollisesti ateistisia aatteita yhdistävän vakaumuksen, että vastaus ihmisen eksistentiaaliseen kysymykseen on mahdollinen ja todell-

linen, on perustuttava ihmisen ja empiirisen maailman ulkopuolelta tulevaan ilmoitukseen siinäkin tapauksessa, että uskonnollisen vakaumuksen varmuudella väitetään, ettei ole mitään todellisuutta empiirisen maailman ulkopuolella.

Pelkkä Jumalan luonnollinen ilmoitus ei synnin tähden kuitenkaan riitä vastaukseksi ihmisen perimmäiseen kysymykseen. Yksi Jumalan yleiseen ilmoitukseen perustuvista oletetuista vastauksista on käsitys jumaluudesta, joka yhdistää keskenään kaikki erilaiset uskonnolliset vakaumukset. Tätä käsitystä ei kuitenkaan voi pitää yleispätevänä eikä sillä ole itsessään edellytyksiä sulkea pois niitä uskonnollisia järjestelmiä, jotka puolestaan pitävät itseään ainoana oikeana, eksklusiivisena Jumalan tai jumaluuden ilmoittajana. Sekä idea, joka "varsinaisena Jumalan ilmoituksena" yhdistää kaikki uskonnot ja aatteet että vain yhtä, muut totuuden ulkopuolelleen sulkevaa jumalakäsitystä opettavat uskonnot ovat inhimillisen järjen kannalta yhtä hyväksyttäviä tai yhtä vähän uskottavia. Kuten usko vastauksen mahdollisuuteen, niin myös valinta erilaisten ilmoitukseen uskovien vastausten välillä on siis väistämättä uskonnollinen, ei tieteelliseen päättelyyn perustuva.

2. Kristillinen ilmoituskäsitys

Uskonnolliseen valintaan perustuu myös, että jatkossa tarkastellaan juuri kristillistä ilmoituskäsitystä. Tosin sitä tutkittaessa käytetään normaaleja aatehistorian tutkimusmetodeja. Tarkastelun lähtökohta on kuitenkin avoimesti uskonnollinen. Se perustuu vakuuttuneisuuteen, että ilmoitus, jota kristinuskko opettaa, on eksklusiivinen, että vain sen avulla Jumala voidaan oppia tuntemaan oikein ja harjoittaa teologiaa, puhetta Jumalasta, sanan varsinaisessa mielessä.

Kristilliseen vakaumukseen kuuluu myös, ettei sitä ole viime kädessä itse valittu monen muun näkemyksen joukosta. Nä-

kemyksen mukaan Jumalan ainoa oikea ilmoitus itse on vallinnut siihen tunnustautuvat.

ÕTässä kohden skolastikot seuraavat filosofeja ja opettavat ainoastaan järjen vanhurskautta, nimittäin yhteiskunnallisia tekoja ja kuvittelevat lisäksi, että järki ilman Pyhää Henkeä voi rakastaa Jumala yli kaiken. Ja niin kauan kuin ihmissydän on turvassa kaikilta huolilta eikä joudu kokemaan Jumalan vihaa eikä hänen tuomioitaan, se voikin kuvitella tahtovansa rakastaa Jumalaa ja tehdä hyviä tekoja Jumalan tähden...

Roomalaiskirjeen 3. luvussa sanotaan: ~~¶~~Kaikki ovat Jumalan kirkkautta vailla, toisin sanoen: ovat vailla Jumalan viisautta ja vanhurskautta, sitä, joka tuntee Jumalan ja rakastaa häntä. Samoin Roomalaiskirjeen 8. luvussa: ~~¶~~Lihan mieli on vihollisuus Jumalaa vastaan, sillä se ei alistu Jumalan lain alle eikä se voikaan. Jotka lihan vallassa ovat, ne eivät voi olla Jumalalle otolliset. Nämä ovat siinä määrin selkeitä todisteita, etteivät ne kaipaa terävää älyä, vaan tarkkaavaista kuulijaa...

Koska siis ihmiset eivät voi omien voimiensa varassa täyttää Jumalan lakia, vaan kaikki ovat synnin alaisia ja vikapäitä iankaikkisen vihan ja kuoleman rangaistukseen, me emme voi lain kautta vapautua synnistä emmekä tulla vanhurskaiksi. Sen sijaan meille on annettu lupaus syntien anteeksiantamuksesta ja vanhurskautuksesta Kristuksen tähden, joka on asetettu meidän puolestamme antamaan hyvitys maailman synneistä ja pantu välittäjäksi ja sovittajaksi.ö

Augsburgin tunnustuksen puolustus
IV uskonkohta. Vanhurskautus

3. Tavoittamaton Jumala, joka tavoittaa

Jumalan *toiseus* on osa kristillistä, ilmoitukseen perustuvaa uskoa. Omassa, peittämättömässä olemuksessaan Jumala on kokonaan ihmisen tavoittamattomissa, sillä Hän transsendoi kaikkia niitä ymmärryksen ja kokemuksen kategorioita, jotka tekevät inhimilliset mielikuvat mahdollisiksi. Tätä Jumalan metafyyssistä olemusta kuvataan esimerkiksi siten, että Jumala *on* kaikkialla, mutta ei kuitenkaan missään. Ei ole paikkaa, jossa Jumala ei olisi, mutta ei ole myöskään paikkaa, jossa Jumala on.

Tietyissä mielessä voidaan jopa sanoa, että Jumala "ei ole olemassa". Tällä lauseella ei tarkoiteta samaa kuin ateistisella väittämällä, vaan torjutaan kaikki mahdolliset antropomorfismit, jotka pyrkivät pakottamaan Jumalan luodun todellisuuden kategorioihin. 'Olemassaolo' ei ole jokin ihmiselle ja Jumalalle yhteinen, kumpaakin suurempi ominaisuus, joka määrittäisi yhtäläisesti Häntä ja ihmistä, sillä Jumala on itse Oleminen.⁶

Ilman Jumalaa ei ole mitään, ei edes olemassaoloa. 'Olemassaolo' on osa Hänen luomakuntaansa, jota Hän itse Luojana transsendoi, kuten myös niitä kategorioita, joissa me ihmiset ymmärrämme olemisen - muun muassa aikaa, paikkaa, alkua, loppua, syytä, seurausta. Jumala ei ole uusplatonistisen "olemisen pyramidin" ylin kivi, vaan "vastapäätä" kaikkea sitä, mikä on luodussa maailmassa.

Kuitenkin on totta pyhän Paavalin sana, jonka mukaan "hänessä me elämme ja liikumme ja olemme". Hän on "yksi Jumala ja kaikkien Isä, joka on yli kaikkien ja kaikkien kautta ja kaikissa" (Ef. 4:6); "hänestä ja hänen kauttansa ja häneen on kaikki" (Room. 11:36). Kaiken olemassaolo, niin myös ihmi-

⁶ Esimerkiksi kulttuuriheeros Väinämöinen on voinut *ö*olla olemassaö tai *ö*olla olematta olemassaö. Kumpikin Väinämöisen predikaatti jättää kuitenkin itse *ö*olemassaolonö koskematta.

sen, lepää Jumalan ja Hänen alituisen, kaikkea läpäisevän läsnäolonsa varassa.

Jo kaiken luominen on itse asiassa osa Jumalan ilmoitusta. Hän itse ei "ole olemassa" yhtenä monista universumin aineellisista ja henkisistä olioista, mutta Hän on puhunut iankaikkisuudessa Sanansa, ja Sanan kautta kaikki oleva on luotu. Sen tähden on myös mahdollista, että Jumala ilmoittaa itsensä ja oman olemuksensa analogisesti meidän olemisemme kategorioissa. Meidän luotu maailmamme voi olla Jumalan ilmoituksen väline ja kertoa analogisella tavalla Hänen olemuksestaan.

4. Luonnoton luonnollinen ilmoitus

Kristillisen uskon mukaan Jumala ilmoitti luomisessa itsensä varsinaisella, riittävällä tavalla ensimmäisille ihmisille. He tunsivat Jumalan olemuksellisenä rakkautena sekä intuitiivisesti, Jumalan kuvaksi luotuina, että Jumalan luomaa maailmaa tarkkaillen. Heille luontainen käsitys hyvästä ja pahasta oli täsmälleen Jumalan lain mukainen. He toteuttivat sitä spontaanisti, tiedostamatta, itsestään selvästi.

Jumala ylitti ontin kuilun Luojan ja luodun välillä sekä ilmoittaessaan itsensä, oman olemuksensa, välittömästi, intuitiivisesti ihmiselle että sitoessaan ilmoituksen itsestään ja tahdostaan ulkonaisiin ilmiöihin, Elämän puuhun ja kuuluvaan, inhimilliseen sanaansa. Ihmisestä ei ollut silloinkaan nousemaan Jumalan luo, vaan Jumala tuli ihmisen luo, asui hänessä ja vaikutti hänen kauttaan.

Jumalan ilmoitus jatkuu syntiinlankeemuksen jälkeen yleisessä Jumalan tuntemuksessa. Jumalan läpäisevän läsnäolon varassa maailmankaikkeus pysyy voimassa, ja Jumalan ilmoituksesta ihminen moraalisenä, perimmäistä todellisuutta kysyvänä persoonana elää. Finaalisesti Jumalan läsnäolo Hänen olemuksellisessa pyhydessään kuitenkin tuhoaa langenneen

ihmisen ja maailman, ja synnin tähden Hänen yleinen ilmoituksensa ei ilmoita Häntä ihmiselle oikein.

Synnin "peili" Jumalan ja ihmisen välissä on myös "linssi", joka vääristää Jumalan rakkauden sen vastakohtaksi. Kohdistuessaan ihmiseen ja ihmisen maailmaan synnin linssin kautta, Jumalan kaikkea ylläpitävä rakkaus muuttuu tuhoavaksi pyhyudeksi, joka tosin vielä pitää kaikkea yllä, mutta muuttaa synnin tähden jo nyt maailman erämaaksi ja ihmisessä olevan kauniin Jumalan kuvan "Perkeleen naamariksi" silloinkin, kun Paratiisi ajoittain vielä Hänen ylläpitävästä armostaan tuntuu palanneen maan päälle. Ihminen tietää yhä vielä niin paljon Jumalasta ja Hänen tahdostaan, että sen perusteella hänet voidaan tuomita (Room. 1:62): *Sen, mitä Jumalasta voidaan tietää, he kyllä voivat nähdä. Onhan Jumala ilmaissut sen heille. Hänen näkymättömät ominaisuutensa, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa, ovat maailman luomisesta asti olleet nähtävissä ja havaittavissa hänen teoissaan. Sen vuoksi he eivät voi puolustautua.* (Room. 1:19-20). Ihminen ei kuitenkaan tunne Jumalaa oikein, ei varsinaisella tavalla, ei niin, että hän voisi pelastua viimeisellä tuomiolla.

Jottei Jumalan itseilmoitus olemuksellisenä Rakkautena tuhoaisi rakkautensa kohdetta eli langennutta ihmistä, Jumalan on sidottava olemuksensa sillä tavalla inhimilliseen todellisuuteen, että sen ilmoittaminen on sekä varsinaista että välillistä. Sen on ilmoitettava Jumala itse, Hänen olemuksensa, ei vain heijastuksia Hänen teoistaan. Se ei voi kuitenkaan olla välitöntä ilmoitusta, Jumalan majesteetin ja langenneen ihmisen kohtaamista kasvoista kasvoihin.

Niin kauan kuin olimme alaikäisiä, olimme maailman alkuvoimien orjia. Mutta kun aika oli täyttynyt, Jumala lähetti tänne Poikansa. Naisesta hän syntyi ja tuli lain alaiseksi lunastaakseen lain alaisina elävät vapaiksi, että me pääsisimme lapsen asemaan. (Gal. 4:3-5)

V KRISTOLOGINEN JA INKARNATORINEN PELASTUSHISTORIA

1. Inkarnaatio ja sovitus

Synti erottaa ihmisen Jumalasta sekä juridisessa että ontologisessa mielessä. Synti vaikuttaa ihmisen määrättömän syyllisyyden Jumalan edessä. Se myös erottaa ihmisen sillä tavoin Jumalasta, ettei ihminen voi kohdata ikuista Pyhyttä kasvoista kasvoihin samalla itse tuhoutumatta. Ihmisestä ei ole sovittamaan omaa mittaamatonta majesteettirikostaan eikä nousemaan Jumalan luo.

Jotta Jumala voisi armossaan ilmoittaa itsensä, Hänen on itse poistettava syy siihen, että Hänen olemuksellinen pyhyytensä tuhoaa luodun ihmisen, jota Hän langenneenakin rakastaa. Jumala ei kuitenkaan voi luopua lakinsa ja säätämänsä elämänjärjestyksen ehdottoman tottelemisen vaatimuksesta. Jumala ei voi "unohtaa kaikkea", ikään kuin mitään ei olisi tapahtunut. Jumalan olemus ja ominaisuudet ovat yhtä. Jos Hän luopuisi pyhydestään, Hän luopuisi omasta jumaluudestaan. Se taas on ontologinen ja looginen mahdottomuus.

Ihmisen synti on siis jollakin tavoin Jumalan itsensä sovittava, mutta sovituksen on myös oltava ihmisen itsensä teko, että se voisi koitua langenneen ihmiskunnan hyväksi. Sovi-

tuksen hedelmän on tultava syntisen osaksi, niin kuin hän itse olisi sen toimittanut. Sovituksen olisi oltava persoonallisen Jumalan teko ihmisyydessä, joka kantaisi täydellisen uhrin Jumalalle.

Jumalan oli sen vuoksi tultava ihmiseksi, jotta ihmisen syyllisyys voisi tulla sovitetuksi ja ontinen kuilu Jumalan ja ihmisen välillä silloitetuksi myös Jumalan varsinaista ilmoitusta varten. Sen ihmisyyden, joka Jumalan piti ottaa päällensä, tuli olla samaa ihmisyyttä, jossa Adam lankesi ja jossa ihmiskunta eli ja elää. Samalla sen piti olla puhdasta ja synnitöntä; muuten Jumalan olemuksellinen kohtaaminen ja yhdistyminen sen kanssa olisi tuhonnut ihmisyyden. Itsessään, olemuksellisesti syntinen ihminen ei myöskään edes Jumalan avulla olisi voinut "virheettömänä karitsana" antaa sitä uhria, joka yksin voi synnit sovittaa.

Ihmisen ja Jumalan sovittaminen sekä ontisessa että juridisessa mielessä toteutui Jeesuksessa Kristuksessa, meidän Herrassamme (2. Kor. 5:18ó19; Kol. 1:20; Heb. 2:17; 1. Joh. 2:2).

õJos kerran Jumalan Pojan kuolema sovitti meidät Jumalan kanssa, kun olimme hänen vihollisiaan, paljon varmemmin on Jumalan Pojan elämä pelastava meidät nyt, kun sovinto on tehty. Eikä siinä vielä kaikki. Me saamme myös riemuita Jumalastamme, kun nyt olemme vastaanottaneet Herramme Jeesuksen Kristuksen valmistaman sovituksen.ö (Room. 5:10ó11)

Hän on kokonaan Jumala ja kokonaan ihminen; Hänen persoonassaan ovat yhdistyneet ainutlaatuisella tavalla jumalallinen ja inhimillinen luonto, siten, ettei niitä voi erottaa toisistaan, mutta ei myöskään sekoittaa toisiinsa. Sen tähden myös sovituksen työ Kristuksen jumalinhimillisessä persoonassa koskettaa sekä ihmisyyttä että Jumalaa ja yhdistää ne sovitettuina toisiinsa.

õHänellä oli Jumalan muoto, mutta hän ei pitänyt kiinni oikeudestaan olla Jumalan vertainen vaan luopui omastaan. Hän otti orjan muodon ja tuli ihmisten kaltaiseksi.

Hän eli ihmisenä ihmisten joukossa, hän alensi itsensä ja oli kuuliainen kuolemaan asti, ristinkuolemaan asti. Sen tähden Jumala on korottanut hänet yli kaiken ja antanut hänelle nimen, kaikkia muita nimiä korkeamman. Jeesuksen nimeä kunnioittaen on kaikkien polvistuttava, kaikkien niin taivaassa kuin maan päällä ja maan alla, ja jokaisen kielen on tunnustettava Isän Jumalan kunniaksi:
-Jeesus Kristus on Herraøø

(Fil. 2:6ó11)

Unio personalis, Kristuksen kahden luonnon autuaaksi tekevä persoonallinen yhdistyminen ja siitä seuraava sovitus ovat myös Jumalan rakkauden eli Hänen varsinaisen olemuksensa oikean, pelastavan tuntemisen ja niin muodoin *varsinaisen teologian* edellytys. Kaikkiällä, missä Jumala ilmoittaa varsinaisella tavalla oman olemuksensa ja tahtonsa, ilmoitus suhteutuu Kristukseen. Kun se synnin tilassa on Jumalan ilmoitusta itsestään jumalallisessa Logoksessa, armollisena ilmoituksena se toteutuu lihaksi tullessa Sanassa, Jeesuksessa Kristuksessa. Se on *välitöntä* ilmoitusta, koska Kristus on tosi, olemuksellinen Jumala. Se on *välillistä* ilmoitusta, koska se tapahtuu Hänen inhimillisen luontonsa kautta.

Tähän ilmoitukseen sisältyy välttämättä "ristin pahennus". Jumala tulee "ylhäältä alas" ja pukeutuu vastakohtaansa, ilmoittaakseen siten pelastavalla tavalla itsensä. Epäjumalan kuvat, joihin kaikki yleiseen ilmoitukseen perustuva uskonnollisuus ja aatteellisuus väistämättä johtavat, ovat ihmisen omaa yritystä nousta Jumalan luo, Hänen rinnalleen, projisoimalla omassa, syntisessä itsessä ja langenneessa maailmassa olevat ylevät ja suuret ilmiöt korkealle taivaan sineen. Samalla hylätään se Kuva, jonka Jumala itse itsestään teki tähän luotuun todellisuuteen, koska se ó Ristin Herra ó on ylevälle ihmisyydelle liian halpa ja vaatimaton jumalaksi. Kuitenkin Kristuksen, Ristiinnaulitun hahmo on ainoa mahdollisuus nähdä "alas astunut" Jumala itse ihmisyyden alhaalta nousevien heijastumien sijasta.

õFilippus sanoi hänelle: ÷Herra, anna meidän nähdä Isä, muuta emme pyydä.ø Jeesus vastasi: ÷Etkö sinä, Filippus, tunne minua, vaikka olen jo näin kauan ollut teidän seurassanne? Joka on nähnyt minut, on nähnyt Isän. Kuinka voit sanoa: ÷Anna meidän nähdä Isäø? Etkö usko, että minä olen Isässä ja Isä on minussa?ö (Joh. 14:8ó10)

2. Pelastushistoria, inkarnaatio ja ilmoitus

Kun puhutaan Jumalan Sanan ihmiseksi tulemisesta ja Kristuksessa toteutuvasta Jumalan varsinaisesta ilmoituksesta, on kysyttävä, mikä on 'ihminen', joksi jumalallinen Logos syntyi? Entä onko inkarnaatiolla ajallista ulottuvuutta ja jos on, missä ovat sen rajat? Onko se vain kuin matemaattinen piste tai ilmoituksen salaman silmänräpäys, ulottuuko se enkelin ilmoituksesta Marialle aina Kristuksen taivaaseen astumiseen vai rajoittuuko se kenties vain niihin kolmeen vuoteen, jotka Jeesus toimi julkisesti Jumalan Poikana? Onko totta sellainen teologinen ajattelu, joka esimerkiksi sulkee Raamatun sanan Jumalan varsinaisen, inkarnatorisen ilmoituksen ulkopuolelle ja pitää sitä vain Kristuksen historiallisessa persoonassa toteutuneen ilmoituksen inhimillisenä, vaikkakin mahdollisesti Pyhän Hengen ohjaamana reflektiona?

Raamatun alkulehdiltä käy ilmi, että Jumala ei luonut ihmistä tai ihmisyyttä yleensä, vaan miehen ja naisen, jotka pysyvästi erilaisina, kahtena sukupuolena, mutta aina myös suhteessa toinen toiseensa ó syvimmillään avioliitossa ó ovat Jumalan analoginen kuva. Ihminen siis luotiin Jumalan kuvana olemaan suhteessa toinen toiseensa, kahden erilaisen toisiinsa yhdistävässä uniossa. Ihminen on luotu elämään yhteisössä. Hän on olemukseltaan sosiaalinen olento.

Ihminen luotiin elämään myös ajassa. Paitsi paikka, myös aika on kategoria, joka määrää ihmistä ja hänen ajatteluaan. Historiallisuus on ihmisen eksistentiaali.

Sosiaalinen, historiassa elävä ihminen luo yhteisöllistä kultuuria. Ihmisyys on olemukseltaan historiallista, sosiaalista ja kulttuurista. Inhimillinen luonto, jonka Kristus inkarnaatiossa otti päälleen, ei välttämättä itsessään ole aikaan eikä paikkaan sidottu, mutta jumalallisen ja inhimillisen yhdistyminen siinä tarkoituksessa, joka Jumalalla pelastussuunnitelmassaan on, implikoi aikaan ja paikkaan ja siten myös historiaan ja kulttuuriin ankkuroituneeseen ihmisyyteen sitoutumisen.

Niinpä pelastushistoria on osa Jumalan Sanan lihaksi tulemista. Jumalan puuttuminen pelastavalla tavalla historian kulkuun suhteutuu Kristuksen ajallisesti määrättyyn inkarnaatioon Pyhästä Hengestä ja Neitsyt Mariasta ja laajentaa siten Jumalan varsinaisen ilmoituksen alkamaan aina syntiinlankeemusta seuranneesta *protoevankeliumista* (lupaus tulevasta Messiaasta) ja loppumaan täyttynyttä lupausta seuranneen ajan jälkeen *Kristuksen toiseen tulemiseen*.

Jumalan varsinainen ilmoitus Kristuksessa ei ole punktuaalinen eikä vain Jeesuksen maanpäälliseen toimintaan rajoittuva tapahtuma. Inkarnaatio niveltyy koko pelastushistoriaan. Niinpä Jumalan lupaus Aabrahamille tietynä ajankohtana ja tietyn kansan keskuudessa ei ole kontingentti sattuma. Kristuksen syntymäpaikaksi valittu kansa, Israelin kollektiivinen esikoisuus ja pappeus kaikkien maailman kansojen joukossa ja sen kulttuurin historialliset ehdot eivät ole mielivaltaisesti vaihdettavissa, vaan ne ovat osa Jumalan pelastushistoriaa.

Pelastushistoria onkin Ristin pahennuksen historiaa: Kaikilla ihmisillä ei heidän periaatteellisesta tasa-arvostaan huolimatta Luojansa edessä ole mahdollisuutta pyhittää omaa historiaansa eikä pitää juuri sitä tai sen kulttuurisia ehtoja Jumalan erityisenä ilmoituksena eikä Hänen ilmoituksensa välineinä. Yhden kansan valinta muiden joukosta ja Jumalan itsensä syntyminen sen keskuuteen, mutta ei senkään yhden erinomaisen edustajan adoptio, vaan kokonaan ylhäältä alas suuntautuva liike, riisuu kaiken pyhyiden ja itseisarvon ihmiskunnalta ja sen omalta kokemukselta. Jumala valitsee, Jumala toimii, Ju-

mala vanhurskauttaa jumalattoman, myös, kun puhutaan valitusta kansasta, Israelista, langenneen ihmiskunnan langenneesta esikoisesta.

õJumala teki sen, mihin laki ei pystynyt, koska se oli ihmisen turmeltuneen luonnon vuoksi voimaton. Syntien sovittamiseksi hän lähetti tänne oman Poikansa syntisten ihmisten kaltaisena. Näin hän tuomitsi ihmisessä ihmisten synnin, jotta meissä, jotka elämme Hengen emmekä lihamme mukaista elämää, toteutuisi lain vaatima vanhurskaus.ö (Room. 8:364).

Niinpä Raamatun pelastushistoriallisia tapahtumia ja Jumalan valintoja tietyn kulttuurin kontekstissa esimerkiksi pyhien sakramenttien kohdalla ei voi muuttaa ilman, että samalla kaataa pelastuksen inkarnatoriset "tikapuut", joita pitkin Sana tuli lihaksi ó tai ainakin katkoo muutamia puolia puista. Kaste on sen tähden toimitettava vedellä sielläkin, missä vettä ei yleensä käytetä pesemiseen. Kristus yhdistää verensä vain viiniin eikä siihen juomaan, joka kussakin kulttuurissa sattuu kuulumaan pitopöytään, ja ruumiinsa leipään eikä puuroon siellä, missä leipää ei tunneta.

Israelin tehtävä olla yhtenä kansana koko ihmiskunnan edustaja Jumalan pelastushistoriassa liittää kuitenkin ilmoituksen myös koko inhimilliseen kulttuurihistoriaan. Niin kuin Israelin kansa eli osana oman aikansa laajempaa kansojen kokonaisuutta ja koko ihmiskuntaa ilman, että se olisi tehnyt tyhjäksi Jumalan valinnan, myöskään tietyt Raamatun ulkopuolelta löytyvät, juutalaiskristillistä uskoa muistuttavat ideat tai pelastushistoriallisten tapahtumien paralleelikertomukset eivät horjuta Sanan luotettavuutta, vaan vahvistavat uskoa Jumalan todelliseksi ihmiseksi tulemiseen. Että esimerkiksi hindulaisuudesta tai roomalaisen kulttuurin parista saattaa löytyä jonkinlainen ajatus Jumalan inkarnaatiosta, kertoo siitä kokonai-sinheimillisestä kontekstista, johon Jumala itse tulee, kaipauksesta, joka ennen oikean Messiaan syntymää oli todellista

paitsi juutalaisten, jossakin muodossa ainakin myös roomalaisten keskuudessa.

Koska tämä ihmiskunnan kaipaus osana lankeemuksesta jäljelle jäänyttä ja vastakohdakseen vääntynyttä analogista Jumalan kuvaa ei kuitenkaan suoraan suhtaudu pelastushistorian eksklusiiviseen täyttymykseen, todella lihaksi tulleeeseen Sanaan, Kristukseen, se ei sellaisenaan ole Jumalan varsinaista ilmoitusta eikä niin ollen pelasta ketään. Se on ainoastaan se pelastushistoriallinen "kieli", jonka Jumala valitsi todella pelastavan ilmestymisensä välineeksi.

Tämä kieli on kuitenkin kommunikatiivista. Inkarnaation tilkapuita ei saa kaataa eikä omatekoisia pystyttää niiden rinnalle, koska silloin alkuperäinen pelastushistoria siirretään syrjään ja joko kielletään Jeesuksen tosi ihmisyyttä tai valitaan Hänen ihmisyytensä ja jumaluutensa tarkkaan toisistaan erotettava hereettinen ratkaisu. Yhdessä jo kaiken täyttäneen ihmisen ja Jumalan, Jeesuksen Kristuksen kanssa voidaan kuitenkin kulkea Pyhässä Hengessä eteenpäin.

Siitä on kysymys Raamatun sanalle rakentuvassa kirkollisessa oppitraditiossa. Se rakentaa ainoalle pitävälle perustalle, joka on, nimittäin Kristukselle, mutta selittää ja soveltaa pelastushistorian tapahtumia uusissa tilanteissa uusin kielin. Niinpä koska esimerkiksi Jumala ilmoittaa itsensä Isänä, Häntä on aina julistettava Isänä. Kuitenkin siellä, missä synnin tähden yksi ihmisyyden perusrakenteista, perhe ja siihen kuuluva isyys ja ylipäätään Jumalan tarkoituksen mukainen käsitys sukupuolisuuden merkityksestä ihmisyyden konstituutiossa on murtunut tai kokonaan hävinnyt, on selitettävä, opetettava, näytettävä, mitä on sellainen Jumalan Isyys, jolla Hän rakastaa syntistä ja avutonta ihmistä, "niin kuin äiti lastaan" - ellei äitiyskin ole tuhoutunut.

Kun Raamatussa puhutaan "vihreistä niityistä", niitä ei ole lupa kääntää alkukielestä vaikkapa englantiin toisin. On kuitenkin inkarnatorista Jumalan sanaa, kun alkutekstistä luopumatta selitetään myös ainaisen vihreyden keskellä elävälle ir-

lantilaiselle, mitä hänen kulttuurissaan tarkoittaisi Raamatussa kuvana käytetty aavikon pojan unelma vihreydestä ja virtaavasta vedestä. Samoin on viinanhuuruista selvinneelle suomalaiselle selitettävä, mitä Raamatun maailmassa viini merkitsee, millä tavoin sen kanssa oikein ja Jumalan kunniaksi toimitaan ja miksi Jeesus valitsi juuri sen kaikkein pyhimmän Ehtoollisensa salaisuuden toiseksi elementiksi.

VI SEURAKUNTA ILMOITUKSEN PAIKKANA

1. Uusi liitto, Vanha liitto

Syntisen pelastus edellyttää ihmiseltä armollisen Jumalan tuntemista. Se ei perustu ihmisen omaan, langenneeseen luotuisuuteen, vaan Jumalan armovalintaan. Vanhan liiton aikana Jumala valitsi yhden kansan kaikkien kansojen joukosta armonsa ilmestymisen paikaksi. Tämä valinta tihentyi Vapahtajan Jeesuksen Kristuksen syntymisessä ihmisyyden puolesta Israelin kansasta.

Uuden liiton pelastushistoriaan kuuluu armon universaalisuus. Pelastus Kristuksessa on tarkoitettu kaikille kansoille; Kristus on koko maailman syntien sovitus. Niinpä Golgatan kumpu ja tyhjä hauta ovat kaiken ajan keskipiste, josta Jumalan pelastushistoriallinen armo virtaa menneisyyteen ja tulevaan. Jumala käytti valittua kansaa Poikansa syntymisen välikkappaleena inkarnatorisen ilmoituksensa ja siihen sidotun pelastuksen leviämiseksi kaikkeen maailmaan.

Koska Jumalan oikea, pelastava tuntemus ei sovituksen täytymyksen jälkeenkään ole syntisen ihmisen luomiseen perustuva ominaisuus, Jumalalla on yhä vielä kaikista maailman ihmisistä erikseen kutsuttu kansa, joka kuuluu Hänelle ja joka

yksin tuntee Hänet rakastavana Isänä, Poikana ja Pyhänä Henkenä. Sen ulkopuolella ei ole pelastusta.

Tämän kansa ei kuitenkaan samastu minkään olemassa olevan valtion, heimon, rodun eikä sukupuolen kanssa. Se ei rajoitu mihinkään ihmiskunnan sisällä vallitsevaan sosiologiseen todellisuuteen. Uuden liiton kansa, seurakunta, Kristuksen kirkko on *ōkatolinenō* (yleinen); se ulottuu yli koko maailman, se transsendoi kaikkia kulttuureja, kaikkia inhimillisiä rajoja. Se on uusi Israel, Jumalan kuninkaallinen papisto.

Kristuksen universaalin kirkon rajat eivät kulje pitkin jokia eivätkä vuoristoja, ne eivät sulje sisälleen kielisukulaisia eivätkä muita ulkopuolelleen. Se ei ole tiettyihin yhteiskuntamalleihin eikä niiden kehitysasteisiin sidottu. Se ei myöskään ole rajattu tämänpuoleinen uskonnollinen yhteisö.

Niinpä esimerkiksi Paavin valtaan tunnustautuva roomalaiskatolinen kirkko ei ole ekumeenisissa uskontunnustuksissa mainittu yleinen eli katolinen kirkko, ei myöskään vanhoillislestadiolaisuus sen paremmin kuin mikään monista itseään "tosiuskovien seurakuntana" pitämistä yhteisöistä. Jumalan uuden liiton kansan, Kristuksen kirkon rajat ovat olemuksellisesti *hengelliset*, eivät maalliset. Siksi Kirkon olemus määritellään hengellisesti. Sitä eivät tavoita maalliset, mutta eivät myöskään sellaiset uskonnolliset kriteerit, jotka ankkuroituvat vain aikaan ja paikkaan, empiiriseen todellisuuteen. Se on *Kristuksen mystinen, hengellinen ruumis*.

ōOn vain yksi ruumis ja yksi Henki, niin kuin myös se toivo, johon teidät on kutsuttu, on yksi. Yksi on Herra, yksi usko, yksi kaste! Yksi on Jumala, kaikkien Isä! Hän hallitsee kaikkea, vaikuttaa kaikessa ja on kaikessa.ō (Ef. 4:466)

Hengellisenä suurena Kirkko julistaa Jumalan valinnan edellytyksettömyyttä. Siihen kuuluva ei voi koskaan vedota omaan jäsenyyteensä Jumalan maallisessa mielessä pelastuksen välikappaleeksi valitsemassa kansassa. Uuden liiton kansan pakanakristillisillä jäsenillä ei ole "isänä Aabraham" lihan

mukaan, kuten Israelin lapsilla. He eivät voi vedota jäsenyyteensä sen paremmin "kansankirkossa" kuin "henkilökohtaisen ratkaisun" tehneiden "uskovien seurakunnassakaan".

Kirkon kaikesta maailmasta haalitut jäsenet julistavat Jumalan suunnatonta rakkautta syntistä kohtaan, uskonvanhurskauden syvintä olemusta. He ovat villistä, jalostamattomasta oliivipuusta leikattuja oksia, jotka on sulasta armosta, edellytyksettömän anteeksiantamuksen kautta liitetty Pyhässä Hengesä jaloon runkoon, valittuun kansaan ó Israeliin, Herran Jeesuksen juutalaisen ihmisyyden kautta.

Vaikka Jumalan vanhatestamentillinen kansa on suurelta osin kieltänyt Messiaansa, sille kuitenkin esikoisena kuului Jumalan lupaus. Kristuksen syntymän valittuna inhimillisenä toteutumisaikana, historiallisen lupauksen kansana ja maallisisessa mielessä yhä ihmiskunnan "esikoisena" se on pakanakristityille kallis, vaikka sen luopumus samalla surettaa heitä niin kuin apostoli Paavalialia, joka olisi itse suotu olevansa kirottu ennen veljiänsä.

Niin kuin juutalainen neitsyt Maria, Jumalan synnyttäjäl, on uskonsa tähden meille esikuval ja aina autuaana pidettävä, niin on Israelin kansa inkarnatorisen valinnan ja Vapahtajamme sukulaisuuden tähden rakas, erehtyneenäkin, syntiäkin tekevänel. Pakanakristityt odottavat hartaasti sitä eskatologialta hetkeäl, jolloin nyt eksyksissä vaeltavan alkuperäisen valitun kansan silmät aukeavat ja koko Kristuksen ruumis on yhtäl, yhtenä Morsiamena samaa Ylkäl, uskollialta, loputtomasti uskollialta syntisten Vapahtajaa ylistäen.

Kirkon olemuksen hengellisyys ei kuitenkaan tarkoita, että se olisi näkymätön tai peräti pelkkäl "platonialta idea". Kirkkoon kuuluu ihmisiäl, joilla on paitsi sielu, myös ruumis. Niitä ei voi koskaan erottaa toisistaan. Koko ihminen on Jumalan (tai perkeleen) oma. Niinpäl myös Kirkolla on sosiologialta mitattaval historiallialta, aikaan ja paikkaan sidottu ilmiönsäl. Siinä on konkreettialta ihmisiäl, ja sillä on konkreettialta yhteisöllialta muoto.

Sitä paitsi sielukin on osa luotua todellisuutta. Kirkon 'hengellisyys' ei tarkoita sen 'henkisyyttä'. Salatun hengellisen olemuksensa Kirkko saa Pyhäältä Hengeltä. Kirkko on Kristuksen hengellinen ruumis. Sen Pää on Kristus itse. Hän on myös ruumiin pää, ja ruumis on seurakunta. Hän on alku. Hän nousi esikoisena kuolleista, jotta hän olisi kaikessa ensimmäinen. (Kol. 1:18). Oikeita Kirkon jäseniä ovat kaikki Kristukseen uskovat, jotka liittää Päähen ja toinen toisiinsa Pyhä Henki eli toisen kuvan mukaan se elävä Rakkaus, joka liikkuu Kristus-viiniköynnöksestä sen oksiin ja niistä takaisin runkoon.

Myöskään ylösnoussut Kristus ei ole pelkkä idea eikä ainoastaan olemuksessaan käsittämätön, tavoittamaton Jumala. Kristus on ylösnousseena Kirkon Päänä ihmiseksi tullut, rakastava Jumala, ja missä Hän on Jumalana, siellä Hän on myös ihmisenä. Jumalana Hän läpäisee kaiken; niinpä myös ihmisenä Hän on kaikkialla läsnä.

Silloin me noudatamme totuutta ja rakkautta ja kasvamme kaikin tavoin kiinni Kristukseen, häneen, joka on pää. Hän liittää yhteen koko ruumiin ja pitää sitä koossa kaikkien jänteiden avulla, kunkin jäsenen toimiessa oman tehtävänsä mukaan, ja näin ruumis kasvaa ja rakentuu rakkaudessa. (Ef. 4:15-16).

Taivaaseen astumisensa jälkeen Kristus on kuitenkin kätkenyt ylösnousemusruumiinsa ihmisten silmiltä. Kirkon aika on uskoa, ei näkemistä. Se on eskatologisen täyttymyksen todellisuutta ajassa, jossa vielä tähytään kohti tulevaa.

Tässä ajassa vielä taisteleva Kirkko koostuu aikaan ja paikkaan sidotuista, todellisista ihmisistä. Se on maailmasta kokoon kutsuttu joukko, Herran seurakunta (*Kyriakee ekklesia*). Sen sisäinen olemus on yhtä näkymätön kuin sen jumalinhimillisen Pään läsnäolo ja Hänen Pyhän Henkensä työ.

Pyhä Henki armollisen, kohdattavan Jumalan persoonallisena Rakkautena on kuitenkin sitoutunut Jumalan lihaksi tulleen Sanaan, Jeesukseen Kristukseen. Kristus, Jumalan ikui-

nen, jumalallinen Sana ja Hänen rakkautensa lopullinen ja täydellinen Ilmoitus lähestyy syntistä inhimillisenä Ristin Herrana tämän pelastukseksi.

Näkyvät ja kuuluvat armonvälineet liittävätkin Pyhän Hengen työn tähän läsnä olevaan ihmiseksi tulleeeseen Sanaan. Pyhä Henki toimii kirjaksi kootun Jumalan sanallisen ilmoituksen kautta, siihen sitoutuen. Apostolinen traditio, profeettallisen tradition pelastushistoriallisen täyttymyksen kuvaus, on Raamatun kaanonin ydin, jossa ihmiseksi tulleen Jumalan Pojan ajassa ja paikassa tehdyt teot ja saarnatut sanat siirtyvät historiassa eteenpäin, kaikkeen maailmaan.

Eriyisellä tavalla Pyhän Hengen näkymätön työ ihmiseksi tullessa Kristuksessa sitoutuu materiaaliseen todellisuuteen pyhissä sakramenteissa. Ne luovat ja rakentavat Kristuksen hengellistä ruumista yhdessä Sanan kanssa. Ne myös kirkastavat yhdessä Raamatun jumalinhimillisen olemuksen kanssa Kirkkoa kokonaisuutena, joka on ankkuroitunut luotuun todellisuuteen, mutta jonka olemus on hengellinen.

Jumalan hengellisen työn näkyviä ja kuuluvia välineitä käyttää Kirkko, varsinkin näkyvien sananpalvelijoiden eli *erityisen palveluviran* kautta. Sanaa eivät julista näkymättömät, vaan *näkyvät enkelit*, Jumalan lähettämiä, Hänen näkymättömänä läsnä olevan jumalinhimillisen Sanansa edustajat ajassa ja paikassa. Sellaisena apostolisen viran hoitajat ovat juuri Kirkon palveluksessa, seurakunnan valitsemina ja kutsumina, sille uskottua ilmoitusta Sanassa ja sakramenteissa jakaen.

Kristuksen hengellinen ruumis, jonka jäseniä ovat kaikki Häneen uskossa liittyneet, on inkarnaation tapahtumisen jälkeinen ainoa Jumalan pelastavan ilmoituksen toteutumispaiikka. Seurakunta ei kuitenkaan itse ole ilmoituksen subjekti, vaan sen vastaanottaja ja edelleen siirtäjä. Ilmoitus on ajallisesti ja asiallisesti olemassa ennen Kirkkoa. Ilmoitus eli siihen sitoutunut Kristuksen Henki luo Kirkon.

Ilmoitusta ei kuitenkaan uskota missään muualla kuin Kirkossa, sillä vain Kirkko on *ó* määritelmänsä mukaan *ó* Kris-

tuksen ruumis Pyhässä Hengessä, ja vain Pyhä Henki avaa Kristuksen salaisuuden. Niinpä ainoastaan Kirkko saarnaa oikein Jumalan ilmoitusta. Vain Uuden liiton seurakunnassa harjoitetaan varsinaista teologiaa.

Uskon ulkonaisen sisällön traditio eli edelleen siirtäminen konkreettisen seurakunnan jäsenten ja viran kautta, kuuluu yhteen uskovien salatun suksektion kanssa. On mahdotonta, ettei siellä, missä Sanaa julistetaan oikein ja sakramentteja sen mukaisesti toimitetaan, olisi yhtään oikeaa kristittyä. On mahdotonta, että Sana tyystin tyhjänä palajaisi. Ainakin vasta kastetut lapset uskovat.

Edelleen seurakuntamme opettavat, että yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tai seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset. Paavali näet sanoo: –Yksi usko, yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne.ö (*Augsburgin tunnustus, VII Kirkko*)

Toisaalta on mahdollista, että suurin osa Sanaa oikeinkin julistavista papeista on jumalattomia ja että vain jokunen niistä, jotka kastetaan ja kuulevat Sanan, todella uskovat ja pelastuvat. Kuka lopulta on varsinaisen seurakunnan, Kristuksen hengellisen ruumiin jäsen, onkin Jumalan salaisuus. Me, aikaan ja paikkaan sidotut ihmiset, olemme tässäkin kysymyksessä sidotut oikean, näkymättömän Kirkon *näkyviin tunte-merkkeihin*.

Salatun seurakunnan näkyviä merkkejä ovat ensinnäkin todellinen joukko kokoon kutsuttuja ja kokoon tulleita ihmisiä, joita vastapäätä on asetettu seurakunnan paimen, sen palvelija. Kirkon konkreettisen struktuurin olemus on antamisen ja saamisen muodostamassa dialektisessa yhteydessä. Tämän

Jumalan asettaman struktuurin sisältönä ovat sen sisällä puhtaasti julistettu ja tunnustettu Sana ja saman Sanan eli Kristuksen asetuksen mukaisesti toimitetut sakramentit ja seurakunnan osallisuus niihin.

Selvimmin Kirkon ulkonaiset tunnusmerkit täyttyvät sakramentti-jumalanpalveluksessa, Messussa. Sen muoto on periaatteessa vapaa, mutta täydellisimmillään ja Herran tahdon mukaisesti vietettynä se sisältää julistetun Sanan ja jaetun Kristuksen ruumiin ja veren ja synnyttää uskontunnustuksen, rukouksen ja ylistyksen. Siihen voi liittyä myös kaste.

Kun siis puhutaan näkyvään Kirkkoon kuuluvista jäsenistä, ei varsinaisesti puhuta vain kirkonkirjoihin merkittyjen sosiologisesta joukosta. Oikea näkyvä Kirkko on aina jumalanpalvelusyhteisö. Muoto, jossa kokoonnutaan, voi olla nimeltään "ylistyskokous" tai "messu", "liturgia" tai "ehtoollisjumalanpalvelus ja rippi". Ei ole missään määrätty, istutaanko vai seistään, kyhjötetäänkö pää painuksissa vai ylistetäänkö kädet koholla Herraa. Laulaa voidaan, ja soittaa, tai vain puhua. Kuvienkaan käyttö ei ole pakollista, jos kohta ei myöskään kiellettyä.

Olennaista on, että Sana on oikeaa ja että sakramenttien koko rikkaus toteutuu, jos ei joka kerta, niin ainakin periaatteessa ja silloin tällöin. Olennaista on, että myös virkaa kunnioitetaan Herran asetuksena ó se alleviivaa uskon lahjaluonnetta ja Vapahtajan Ristin hahmoa. Uskoa ei voi ottaa, se ei kumpua kenestäkään ilman muuta itsestään. Jo Kasteessa lapsenakin saatuna se on Jumalan lahja, joka aina elää suhteesta oman itsen ulkopuoliseen Herraan. Kristukseen yhdistytään uskossa, mutta hengellinen *uniokaan* ei tee tyhjäksi pysyvästi kahden ykseyden salaisuutta, jonka pyhä Paavali ilmaisee avioliiton ja seurakunnan analogiassa.

Ei ole myöskään määrätty, kuinka usein kastettu ja lapsena kastettuna varmasti kerran uudestisyntynyt Jumalan oma tulee Sanan kuuloon ja sakramenttien yhteyteen. Kaste on kuitenkin epäilemättä kutsu elämään seurakunnassa, Kristuksen ruu-

miissa. Kertakaikkista ja uudistamatonta pyhää Kastetta ei voi irrottaa Kirkon elämän kokonaisuudesta. Näkyvä seurakunta eivät ole varsinaisesti luetteloon merkityt kerran kastetut, muuten kuin ihanan toivon merkityksessä.⁷ Varsinaisesti näkyvä seurakunta Kristuksen kirkon tunnusmerkkinä on se kastettujen joukko, joka pitää edes jonkin verran yhtä toinen toisensa ja ennen kaikkea Kristuksen Sanan ja Altтарin sakramentin kanssa vielä kasteensa jälkeenkin.

Siinäkin joukossa on kuitenkin paljon jumalattomia teeskentelijöitä, jos kohta myös piiloutuvien kastettujen joukossa sa-laa uskovia. Näkyvän seurakunnan sisällä elävien Kristuksen ruumiin elävien jäsenten ja viime kädessä Hänen itsensä ja Hänen elävän Pyhän Henkensä tähden sitä kuitenkin myös empiirisenä kokonaisuutena sanotaan oikeaksi Kirkoksi, Jumalan seurakunnaksi, pyhien joukoksi. Vasta *Viimeinen päivä* tuo lopullisesti julki, kuka kumpaankin joukkoon kuului.

2. Kirkko Jumalan ilmoituksen paikkana

Pyhä Henki on uskon syvin salaisuus. Sellaisena Hän on elävä Rakkauden side Kristuksen ja uskovan, Hänen ja kaikkien Hänen hengellisen ruumiinsa jäsentensä välillä. Henki vuotaa näkymättömästä Päästä jäseniin.

Pyhän Hengen liike Kristuksen ruumiin Päästä sen jäseniin toteutuu ilman näiden ontista etäisyyttä toisistaan. Pää on siellä, missä ruumiskin. Uskovat eli seurakunnan todelliset jäsenet ovat osallisia läsnä olevasta Kristuksesta, Kristuksen ihmisyyden kautta Hänen jumalallisesta luonnostaan ja lopulta koko Pyhästä Kolminaisuudesta. Läsnä olevan Kristuksen Henki ja Hänen kanssaan koko Pyhä Kolminaisuus asuu kristityissä.

⁷ Jumalan kertakaikkinen armoteko alituisena kutsuna elämän omistamiseen on suuri lohtu kasteensa liiton unohtaneita murehtivalle pastorille, joka kohtaa monta laumansa lammasta vasta siunauskappelin alttarin äärellä.

Kristitystä ei kuitenkaan *uniossakaan* tule olemuksellisesti Jumalaa. Ihminen pysyy ihmisenä ja Jumala Jumalana, vaikka ihminen ja Jumala Kristuksessa yhdistyvät toisiinsa yhdeksi, mystiseksi kokonaisuudeksi. Vain Kristuksen persoonassa kahdesta luonnosta tuli yksi ainoa persoona. Jumalan ja ihmisen hengellisessä yhdistymisessä ihminen on ilman etäisyyttä, mutta kuitenkin "toisena" liitetty Kristukseen niin kuin oksa elävään runkoon. Osallisuus jumalallisesta luonnosta on mahdollista vain osana Kristuksen ruumista, Hänen ihmisyytensä kautta. Pyhä Henki on sen jumalallinen "elävä veri", salattu yhteys, liike rungon ja hedelmää kantavien oksien välillä. Ilman Häntä oksa kuivuu ja kuolee.

Pyhä Henki liikkuu myös jäsenistä Päähän. Oikea rukous on Hengen liikettä Kristuksen ruumiissa, kun rukoillaan Jumalan tahdon mukaan, Herran itsensä esimerkin mukaan ja Hänen kanssaan. Kuitenkin itse Henki rukoilee "sanomattomin huokauksin" silloinkin ja juuri silloin, kun väsymys vie voimat eikä ulkonaisesta rukouksesta tule mitään.

Pyhän Hengen salattukaan työ ei silti koskaan ole irti Sanasta ja sakramenteista, niin kuin Jeesus Kristus, uskon perustus, alku ja päämäärä on tosi Jumala ja myös tosi ihminen. Kristus ei ole jumaluuden dokeettinen heijastus luodussa todellisuudessa eikä inhimillisen ja jumalallisen hetkellinen hipaisu. Kirjoitetun Sanan oikea julistus ja siihen tunnustautuminen onkin Pyhän Hengen sekä julkista että salattua työtä. Siinä tulee ilmi Hänen tekonsa sydämissä Kristuksen kirkastajana, aina kirjoitettuun Sanaan sitoutuen ja historiallista Jeesusta kirkastaen, mutta Ylösnousemuksen uudessa valossa, ilmoituksen eri puolia uusissa tilanteissa Kirkon historiassa kirkastaen.

Koska Pyhä Henki luo Kirkon ja on itse sen elämä, Hän itse tunnustaa Kirkon kautta Kristusta ja julistaa oikein Hänen Sanaansa. Pyhä Henki on viime kädessä Raamatun ainoa autoritatiivinen ja autenttinen selittäjä. Koska Pyhä Henki on läsnä olevan Kristuksen Henki ja koska Raamattua selittävä ja julistava Kirkko on Kristuksen ruumis, viime kädessä Kristus itse

julistaa ja selittää Pyhässä Hengessä Raamattua. Se on Jumalan Sana, koska Jumala itse puhuu sen.

VII

SOLA SCRIPTURA

J A VARSINAINEN

TEOLOGIA

1. Pelastushistoriallisen ilmoituksen kodifikaatio

Jumalan pelastushistoriallinen ilmoitus elää täyttyneenä lupauksena profaanin historian kudoksessa, kun profeetallinen ja apostolinen traditio aktualisoituu Kristuksen hengellisen ruumiin kautta Pyhässä Hengessä. Raamattu, Pyhien kirjoitusten kaanon on tämän ilmoituksen kodifikaatio, jonka Pyhä Henki on Vanhan ja Uuden liiton seurakunnan, Kristuksen hengellisen ruumiin eli Kirkon kautta inspiroinut ja legitimoinut. Se ei sisällä kaikkea erityistä ilmoitusta, mutta se on Jumalan itsensä Pyhässä Hengessä Kirkon kautta siitä valitsema, ilmoituksen pelastavaan välittymiseen riittävä kokoelma, joka on kaiken muun varsinaisen teologian normi (*norma normans*).

Raamattu on ainoa varma side nykypäivästä profeetalliseen ja apostoliseen historialliseen traditioon. Siksi se on myös kaiken varsinaisen teologian ainoa lähde. Kirkon eli uskovien seurakunnan kautta tapahtuva ilmoituksen eteenpäin siirtäminen eli traditio ja siihen sisältyvä Raamatun mukainen opinmuodostus kasvaa ilmoituksesta ja on sille alistettua (*norma normata*).

2. Inkarnatorinen Raamattu

Raamattu ei ole Jumalan mielivaltaisesti määräämä opillinen ja historiallinen auktoriteetti, jonka todeksi uskomisen ja uskollinen eteenpäin välittäminen olisi pelastukselle välttämätön kuuliaisuuden teko. Se ei ole yksi askelma tikapuissa, joita pitkin aikaan ja paikkaan sidottu ihminen ansioita keräten nousee ikuisen Jumalan luo. Päinvastoin; kirjoitettu profeetalinen ja apostolinen sana on yksi askelma niissä portaissa, joita pitkin Jumala itse inkarnatorisella tavalla laskeutuu syntisten luo heitä auttamaan ja pelastamaan.

Juuri siinä tarkoituksessa Jumalan varsinainen ilmoitus on erottamattomassa historiallisessa ja pneumaattisessa suhteessa ihmiseksi tulleeeseen Sanaan, viime kädessä aikaan ja paikkaan syntyneeseen ja siinä vaikuttaneeseen Jeesukseen. Sana kirkastaa ihmiseksi tullutta Jumalaa, ristiinnaulittua Kristusta ja johtaa Hänen luokseen. Kaikki sellainen "tieto" Jeesuksesta, joka kohottautuu tämän Jumalan itsensä Hengessä auktorisoiman dokumentaation yläpuolelle, sen korrektiiviksi tai vain sen kanssa "samanarvoiseksi" rinnakkaisilmoitukseksi, on väärää. Se ei vie lähemmäksi Jumalan armoa Kristuksessa, vaan Hänestä pois päin. Yksin Raamattu *ó sola Scriptura ó* on varsinaisen teologisen tiedon lähde.

Itsessään mielenkiintoinen ja mahdollisesti joskus autenttinenkin kirjoittamaton apostolinen traditio ei voi lisätä Raamatun sanaan mitään sellaista, mikä olisi pelastuksen kannalta välttämätöntä. Kirkko ei kirjoitetun kaanonin rajoja määritellössään tuonut siihen sisällöllisesti mitään uutta. Se ainoastaan tunsi ja tunnusti profeettalliset ja apostoliset kirjoitukset tiettyjen kriteerien perusteella ja Pyhän Hengen valaistuksessa oikeaksi Jumalan Sanaksi sekä osasi lisäksi silminnäkiäjöiden elävän muiston varassa erottaa oikeat Ylösnousseen ilmestykset niistä, joissa ei puhunutkaan sama Jeesus, jonka seurassa apostolit ja ensimmäiset opetuslapset olivat kulkeneet. Itses-

sään Kirkko oli jo saman Sanan eli viime kädessä Kristuksen Hengen hedelmä.

Saarnatun sanan kirjallinen kodifikaatio ja sen kanonisointi ei perustunut Sanan ulkopuoliseen periaatteeseen, vaan Sanan itsensä sisäisiin kriteereihin ja jo Kirkon syntymisessä sen kautta vaikuttaneeseen, kaanonin määrittelyssä ja aina aikain loppuun asti Kristuksen ruumiissa toimivaan Henkeen.

2. Onko saarna "omin sanoin" Jumalan sanaa?

Ajatus Raamatun täydellisestä riittävästä ja eksklusiivisuudesta Jumalan ilmoituksena ja varsinaisen teologian lähteenä herättää kuitenkin kysymyksen, onko Raamatun tekstien resitoiminen "niin kuin ne on kirjoitettu" ainoa mahdollinen ja autenttinen tapa puhua Jumalasta. Onko Kirkon tehtävä ilmoituksen eteenpäin viejänä vain Raamatun levittäjän virka? Voiko alkutekstiä kääntää, muttei yhtään selittää "omin sanoin"?

Ehkä pitäisi ajatella, että jos Raamattu Jumalan käsitteellisenä ilmoituksena on täydellinen ja itsessään riittävä, sen on myös oltava jokaisen järkevän ihmisen mielestä periaatteessa totta. Vain halu pitää kiinni suruttoman syntielämän eduista saisi sitä lukevan ihmisen siirtämään parannuksen tuonnemmaksi. Älyllisessä mielessä hänen olisi ainakin salassa pakko myöntää, että Raamattu totisesti on vastaus kaikkiin ongelmiin ja vaikeisiin kysymyksiin, jotka koskevat ihmisen perimmäistä olemusta ja kohtaloa. "Omin sanoin" pidettyä saarna tai muuta kristillistä todistusta ei tämän vakaumuksen syntymiseen tarvittaisi. Kirkon todistajan tehtävä rajoittuisi vain niiden raamatunkohtien esilletuomiseen, joiden nojalla viimeisenkin epäilijän uskonnolliset vastaväitteet kumottaisiin.

Kokemus on kuitenkin osoittanut, että Raamattu ei ole vastaansanomaton oppikirja edes uskonnollisissa, saati sitten

muissa asioissa sellaiselle ihmiselle, joka ei siihen usko. Ei liene myöskään toteen näytettävissä, että Raamattuun uskovat ihmiset olisivat luonnostaan moraalisesti parempia kuin ne, joille se on "suljettu kirja". Itse asiassa kunnan ihmisten joukossa ainakin tieteellisissä piireissä on tavallisempaa puhua "käsittämättömistä myyteistä" tai "sovittamattomista ristiriidoista" Raamatun sisällössä ja rakenteissa kuin ylistää sen vakuuttavaa koherenssia tai muunlaista ihmisälyä kiehtovaa korkealentoisuutta.

4. Ristinmuotoinen ilmoitus

Maailman haluttomuus ottaa Jumalan ilmoitusta todesta ei johdu kaikissa tapauksissa tietoisesta itsepetoksesta, johon syntielämä viekoittelisi. Agnostisismi kristillisen perinteen keskellä perustuu usein äylliseen rehellisyyteen, johon inhimillisen ymmärryksen uskottavalle Jumalan ilmoitukselle asettamat kriteerit pakottavat. Tällainen luonnollisen ihmisen kyvyttömyys vakuuttua Jumalan ilmoituksesta kertookin meille paitsi synnin kokonaisvaltaisesta otteesta, myös siitä Pyhän Raamatun olemuksesta ja rakenteesta, jonka Jumala itse sille on valinnut ja jonka Pyhä Henki on sille antanut. Jumala ei ole ilmoituksena muodossa sidottu niihin ennakkovaatimuksiin, joita sille asettaa sekä omiin edellytyksiinsä sidottu ja niihin ihastunut maailma että myös moni hyvää tarkoittava hurskas uskova koettaen puolustaa Sanaa samoin kriteerein, joiden perusteella maailma sen hylkää.

Jumalan Sana ei kuitenkaan avaudu inhimilliselle, luonnolliselle järjelle eikä ole tieteellisellä areenalla loppuun asti puolustettavissa, vaikka se historiallisessa mielessä sisältääkin paljon sellaista, joka kestää myös profaanin tarkastelun. Maailma etsii Sanasta viisautta tai voimallisia merkkejä, ja ne on Raamatussa kätkeyty järjen ja luonnollisen uskonnollisuuden silmiltä.

Jumalan ilmoitus on Hänen "saarnauttamansa hullutus". Sen sisältönä on ristiinnaulittu Kristus. Ulkonaisen Sanan on oltava sisältönsä, pyhän Ristin muotoinen. Se osallistuu iankaikisen Sanan itsensä ja Jumalan olemuksellisen Viisauden alennuksen tilaan. Se kätkee salatun viisautensa ja jumalallisen kauneutensa mitättömän ja halveksitun inhimillisen hahmon alle, jopa siinä määrin, että sitä näkemästä viisaat ja ymmärtäväiset "kasvonsa peittävät". Lapsenmielisille, hengellisesti köyhille, se sen sijaan ilmoittaa Jumalan tahdon ja olemuksen.

öPuhe rististä on hulluutta niiden mielestä, jotka joutuvat kadotukseen, mutta meille, jotka pelastumme, se on Jumalan voima... Jumala on kyllä osoittanut viisautensa, mutta kun maailma ei omassa viisauudessaan oppinut tuntemaan Jumalaa, Jumala katsoi hyväksi julistaa hulluutta ja näin pelastaa ne, jotka uskovat. Juutalaiset vaativat ihmetekojä, ja kreikkalaiset etsivät viisautta. Me sen sijaan julistamme ristiinnaulittua Kristusta. Juutalaiset torjuvat sen herjauksena, ja muiden mielestä se on hulluutta, mutta kutsutuille, niin juutalaisille kuin kreikkalaisillekin, ristiinnaulittu Kristus on Jumalan voima ja Jumalan viisaus.ö (1. Kor. 1:18ó24)

5. Kaksiluonto-oppi ja Raamattu

Varsinaisen teologian lähteen ja normin, pyhän Raamatun ja siihen perustuvan tradition ristinmuotoisuus on ilmoituksen inkarnatorisuuden implikaatio. Sitä määrää Kristuksen kahden luonnon suhde. Vaikka Sanassa puhuu itse maailmankaikkeuden Herra, Hänet voidaan Jumalana löytää vain historiasta, ihmiseksi tulleenä ja inhimillisen, aikaan ja paikkaan ankkuroituneen Raamatun sanan kautta.

Harhat Raamatun ja sen olemuksen ymmärtämisessä palautuvat kristologisiin heresioihin. Mikäli Raamatun historialli-

suus ja sen luotuisuus, sen tosi inhimillisyys kielletään ja puhutaan vain sen jumalallisuudesta, kielletään monofysiittisen harhan mukaisesti Kristuksen tosi ihmisyyttä. Ilmoituksesta tehdään jumalallisempi kuin ihmiseksi tullut Jumalan Poika, jota sen on määrä kirkastaa.

Niinpä oikeauskoisen kristillisen teologian mukaan Raamattu itsessään on kokonaan inhimillinen, luotuisuuteen kuuluva kirja, jos sitä tarkastellaan pelkkänä puheena ja kirjoituksena tai painotuotteena. Edes Raamatun erehtymättömyys, joka perustuu Jumalan omaan auktoriteettiin, ei tee sanasta itsestään jumalallista. Samalla Raamattu on siinä mielessä kokonaan jumalallinen, että Jumala itse on siihen sitoutunut ja ilmoittaa sen luotuisuuden kautta Pojassaan itsensä. Viime kädessä Kristus itse saarnaa Sanassaan, puhuu sen kautta. Kokonaan inhimillinen sana on samalla kokonaan Jumalan omaa Sanaa.

Onkin Kristuksen kahden luonnon erottamiseen (*nestoriolaisuus*) verrattava harha, jos Raamatun inhimillisyyden ja jumalallisuuden suhde redusoidaan sen kirjoittajien kokemukseen Jumalasta tai "perimmäisestä eksistentiaalisesta todellisuudesta". Kristuksen persoonassa jumalallinen olisi tämän tavallisen modernin tulkinnan mukaan vain koskettanut inhimillisyyttä siihen kuitenkaan sitoutumatta. Nyt Kristus olisi Jumalana taivaassa, kun taas Jeesuksen ruumis olisi joukko-haudassaan aikoja sitten maaton. Samoin Raamattu kertoisi vaikuttavalla tavalla oman aikansa ihmisten uskonnollisista kokemuksista, joilla ei kuitenkaan olisi mitään välitöntä sidettä Jumalan itsensä ilmoitukseen eikä siis sitovaa inkarnatorista merkitystä. Me voisimme etsiä omat, yhtä validit kokemuksemme.

Monofysiittistä ja nestoriolaista raamattuteologista harhaa kuvaamaan sopivat hyvin mariologiaan liittyvät ongelmat. Luonnollisen ja jopa uudestisyntyneen, mutta yhä synnin kanssa tappelevan ihmisen on vaikea uskoa, että tavallinen, perisyntien alla syntynyt nuori nainen, historiallinen henkilö, jonka vanhuudenkotiakin näytetään (mahdollisesti oikean) pe-

rimätiedon mukaisesti turisteille Efesossa, voisi olla *Jumalan synnyttäjä*, kuten Raamattu opettaa ja oppimme tunnustaa. Yhtä vaikea on myös uskoa, että perin juurin inhimillinen Raamattu voisi olla Jumalan Sana.

"Monofysiittinen harha" johtaa palvomaan Mariaa käytännöllisesti katsoen jumalallistettuna, perisyynnistä puhdistettuna välittäjähahmona. "Nestoriolainen harha" puolestaan ei tahdo millään sallia hurskaitten protestanttien "kaikkien sukupolvien" pitää neitsyt Mariaa Raamatun mukaisesti todella autuaana eikä tunnustaa sydämestään, että hän on paitsi pienen Jeesus-pojan, myös Jumalan synnyttäjä. Ristin pahennus on raskas kantaa niin Raamatun olemuksesta kuin ilmoituksen sisällystäkin puhuttaessa. On nimittäin musertavaa ymmärtää, että Jumala on Kristuksessa läpikotaisin läsnä luodussa todellisuudessa, niin perisyynnin alaisessa Mariassa kuin syntiinlankemuksen jälkeisen todellisuuden ehtoihin ankkuroituneessa, vaikkakin finaalisen erehtymisen vaaralta varjellussa Raamatun sanassakin ó ehtoollisen leivästä ja viinistä puhumatta-kaan.

Helpompaa ja turvallisempaa on luoda kuilu kaukana olevan Jumalan ja hurskaiden ihmisten välille tai jumalallistaa itse luotu. Siten vain luodaan kuilu myös Jumalan sanomattoman rakkauden ja syntisen, hädänalaisen ihmisen välille. Silloin päästetään ihminen itse kasvattamaan oman "hurskautensa" ja "viisautensa" kerrosta Marian ja hänen Poikansa, Kirkon ja Jumalan todellisen, mutta Ristin alle kätkeytyvän Pyhyiden ja Viisauden välille.

6. Raamatunlukija Ristin alla

Itse asiassa Raamatun ristinmuotoisuus sen inkarnatorisuuden implikaationa edellyttää myös Raamatun lukijan asettumista Ristin alle. Jumalan Sana avautuu kilvoittelijalle. Se tunnetaan ja tunnustetaan vain Kirkossa, ja Kirkko on olemuksel-

taan Kristukseen uskovien joukko. Kristukseen voi kuitenkin oikein uskoa ja Jumalan oikein tuntea vain ottamalla ristinsä ja seuraamalla Jeesusta, kuolemalla itselleen, omalle synnilleen ja pyhyydelleen. "Pyhä Risti" on Martti Lutherin mukaan yksi oikean Kirkon tunnusmerkeistä.

Ristin alla ainoastaan oikea, varsinainen teologia tulee mahdolliseksi. Kaikki Jumalan ilmoituksen mukaisen uskon tunnustaminen on teologiaa, pienen lapsen todistus siinä kuin papin tai oppineen professorin saarnakin. Varsinainen teologia on Raamatun sanan sisällön ja sitä itse saarnaavan Jeesuksen Kristuksen oman läsnäolon aktualisointia Pyhässä Hengessä uskon kautta. Hän kommunikoi oman jumalallisen itsensä tietämisen (olemuksellinen teologia) ruumiinsa eli Kirkon jäsenille.

öViisautta me julistamme siihen kypsyneille, mutta emme tämän maailman viisautta emmekä tämän maailmanajan kukistuvien valtioiden viisautta. Me julistamme Jumalan salaista, kätkettyä viisautta, jonka hän jo ennen aikojen alkua on määrännyt meidän kirkkaudeksemme. Sitä ei kukaan tämän maailman valtiaista ole tuntenut, sillä jos he olisivat sen tunteneet, he eivät olisi ristiinnaulinneet kirkkauden Herraa... Meille Jumala on sen ilmoittanut Hengellään, sillä Henki tutkii kaiken, myös Jumalan syvimät salaisuudet.ö (1. Kor. 2: 6ó10).

7. Kirkon pelastushistoriallinen todistus

Varsinaisen teologian luonne Jumalan uskossa läsnä olevan Sanan aktualisoitumana Hänen sanallisen ilmoituksensa kautta tekee mahdolliseksi Sanan saarnan myös omin sanoin, kaikkialla maailmassa ja erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa. Jumala on valinnut inkarnaatiolleen ajan ja paikan, mutta se on samalla pelastushistoriallinen prosessi, joka ei päättynyt Golgatalle, tyhjälle haudalle eikä Galilean vuorelle. Pelastus-

historia ei muuksi muutu, mutta pelastushistoriallinen Sana kulkee ajassa ja paikassa eteenpäin, muuttumatta ja muuntumatta, mutta selitettynä, aktualisoituna, Jumalan sattuvana puheena ihmiseksi tullessa Kristuksessa.

Tämä Sanan traditio eli sitä aktualisoiva eteenpäin siirtäminen ei kuitenkaan ole sillä tavoin erheiltä suojattu kuten Raamatun kaanonin kokonaisuus. Kirkkoisien opetukset ja menneiden kristillisten sukupolvien kokemukset ovat osa Pyhän Hengen innoittamaa ilmoituksen aktualisaatiota, mutta samalla osoituksia ihmisen rajallisuudesta, puutteellisuudesta ja synnin todellisuudesta. Ilmoitetun Sanan normi kontrolloi niitä ja paljastaa erheet ja yksipuolisuudet. Samalla ne kuitenkin ovat aina arvokasta Kristuksen ruumiin hengellistä kokemusta, jota ei kannata eikä pidä sivuuttaa.

Sanan eteenpäin siirtäminen ja sen suojaaminen vääriltä opeilta synnyttää myös sitovia dogmeja. Nekin ovat vain Sanan selitystä, *norma normata*, eivät itse normi. Kuitenkaan niitä ei voi siirtää syrjään siirtämättä syrjään itse Sanaa, sillä dogmit ovat Sanan sisältö kiteytetyssä muodossa, kilvoituksen helteessä, Ristin alla syntyneitä. Olisi suuri virhe sivuuttaa ne ja yrittää muotoilla niitä kokonaan uudelleen "modernin raamatutieteen tulosten" tai "ajan vaatimusten" valossa. Oikeana Raamatun selittämisenä ne eivät perustu inhimillisen viisauden antamiin hermeneuttisiin lähtökohtiin, vaan Ristiin, joka on Raamatun ainoa oikea avain. Vanhojen dogmien uusilla korvaamisen sijasta niitä on selitettävä Raamatun valossa kaikissa uusissa tilanteissa, aikain vaihdellessa,

Kuitenkaan myöskään dogma ei ole erehdyksiltä suojattu. Jos Kirkon nimissä opetetaan sitovasti jotakin, jolla ei ole juuria Raamatun mehevässä mullassa eli viime kädessä Kristuksessa, jonka Ruumiin hedelmää kantavia jäseniä oikeat kristityt ovat, se on hylättävä. Oksa, joka ei rungon kautta ole kiinni Raamatun mullassa, imee voimansa jostakin muusta - yleisestä ilmoituksesta, joka synnin tähden ilmoittaa Jumalan sijasta ihmisen vääntyneen kuvan itsestään. "Sillä muuta perus-

tusta ei kukaan voi panna, kuin mikä pantu on, ja se on Jeesus Kristus." Hänestä kasvaa oikea teologia, Hänen Sanastaan.

VIII

LAKI JA

EVANKELIUMI

1. Johdanto

Lain ja evankeliumin hermeneuttisessa dialektiikassa on kysymys Jumalan ilmoituksen, Raamatun sisällön omasta sisäisestä dynamiikasta, jonka hylkääminen johtaa Sanan vääristymiseen tai estää tyystin sen ymmärtämisen. Niin tapahtuu, jos joko puhutaan vain Jumalasta rakkautena sivuuttaen Raamatusta Hänen pyhyytensä ja vihansa tai jos luetaan ilmoituksen sanaa vaatimusten kokoelmana, uskonnollisena ohjekirjana, joka piiskaa ihmistä yhä parempiin hengellisiin suorituksiin ja ankarampaan vaellukseen.

Lain ja evankeliumin yhteyden unohtamisesta on kysymys, kun äärettömän kalliista "koko maailman autuuden opista" tehdään se johtopäätös, ettei esimerkiksi lähetystyötä tai uskovien kilvoitusta lainkaan tarvita, tai kun Vanhassa testamentissa Liiton kansalle annettuja kehotuksia tappaa ja tuhota kansoja sovelletaan suoraviivaisina käskyinä nykypäivän Israelille tai peräti Uuden liiton Jumalan kansalle.

Lain ja evankeliumin oikea erottaminen Raamatun hermeneuttisena prinssiippinä ei siis tarkoita pelkästään syntisen tuomitsevan moraalilain ja hänet tuomiosta vapauttavan, Kristuksen täytetystä työstä kertovan ilosanoman suhteuttamista toisiinsa ja samalla niiden tarkkaa erillään pitämistä. Lain ja evankeliumin dialektiikka läpäisee koko Raamatun ja us-

konelämän nivoen ne yhteen ja läpäisten toinen toisensa. Lain ja evankeliumin oikea erottaminen on sen paradoksin näkemistä, että *kumpaakin* on ilmoituksessa ja uskon todellisudessa sata prosenttia.

2. Laki

Varsinainen teologia on aina Ristin teologiaa. Jumala kätkee oman olemuksensa vastakohtansa alle. Kaikkivaltias, käsittämätön Jumala ilmoittaa itsensä anteeksiantavana, itsensä uhraavana Rakkautena Kristuksessa. Jumala ei löydykään kirkkaudesta eikä korkeudesta, vaan alhaalta. Hän syntyy pieneksi, tuiki tuntemattomaksi lapseksi ja antaa hyljättynä tappaa itsensä niin kuin orjan ó Jumala, joka ei kuitenkaan voi kuolla eikä mahdu taivasten taivaisiin.

Myös luonnollinen teologia perustuu Jumalan omaan ilmoitukseen. Se on kuitenkin lakia. Se on osa sitä ihmisyyttä, joka lankeemuksessa kieltäytyi vain ottamasta vastaan kaikkea Jumalalta, vaan halusi ja haluaa yhä vielä itse toteuttaa itseään ja omin voimin löytää elämänsä päämäärän, korkealta, kirkkaudesta, sieltä, missä Jumala on. Siellä Jumala ei kuitenkaan ole ilmoittanut itseään rakkautena. Korkealla oleva Jumala on pyhä, kirkkaudessaan tuhoava Jumala.

Tosin lankeemuksen harhat tuudittavat ihmisen useimmiten siihen uskoon, että peilistä näkyvä oma kuva on Jumala itse. Lopulta kuitenkin Pyhän kasvot paljastuvat, ja syntinen palaa Hänen vihansa hehkussa. Rehellisimmillään luonnollinen teologia johtaa resignaatioon: "Jumala on kääntänyt selkensä ja vähät välittää minusta". Iankaikkisuudessa resignaatio vaihtuu alastomaan kauhuun. Jumalan kasvoja ei kukaan voi tuhoutumatta nähdä.

Myös varsinainen Ristin teologia on langennen ihmisen omien kykyjen varassa tarkastellen pelkkää lakia. Itse asiassa Risti on lakia ankarimmillaan. Jumala kätkee silloin rakkau-

den kasvonsa, kun Vanhurskas kuolee syyttä Ristillä. Jumala tappaa oman Poikansa, joka ó tosin itse syyttömänä ó on lähtenyt syntisten ystäväksi, solidaariseksi heidän kanssaan, jopa osalliseksi heidän ihmisyydestään. "Jumalani, Jumalani, miksi minut hylkäsit?" huutaa Jumalan olemuksellinen Poika.

Pelkkä laki Raamatun hermeneuttisena välineenä, pelkkä omiin mahdollisuuksiinsa sidottu ihmisjärki joutuu toteamaan: "Niin paljon on Jumala maailmaa vihannut, että Hän antoi kiduttaa oman Poikansa kuoliaaksi." Ja seurauksena luonnollisesta Ristin teologiasta on kysymys: "Jos Kristuksen kävi niin, kuinka minun, syntisen, sitten käykään?"

Laki näyttäytyykin kahdessa ulottuvuudessa, kun se ilmoituksena Jumalasta kohtaa syntisen ihmisen. Ihmiselle laki on ehdoton vaatimus, vailla yhtään lieventävää asianhaaraa. Se käskee pysyä ehjästi ja kokoaan Jumalan liitossa. Se edellyttää uskoa Jumalaan ja kaiken kunnian, rakkauden ja ylistyksen antamista Hänelle. Yhtäläisesti se vaatii lähimmäisen ehjää, Jumalan käskyjen mukaista rakastamista. Joka näitä ehtoja ei ilman pienintäkään säröä täytä, on kuoleman, iankaikkisen kuoleman oma.

Synti tosin peittää lain ehdottomuuden langenneelta ihmiseltä, vaikka lain sisältö jossakin määrin on kaikille ihmisille tuttu. Raamatun sanassa, ilmoitettuna lakina, se saarnataan suoraan, mutta sitäkin pelkän lain varassa oleva ihminen ei tässä ajassa näe eikä voikaan nähdä. Finaalisesti laki kuitenkin tuomitsee ja tappaa, syntisen näkökyvystä riippumatta.

Jumalalle laki ei sen sijaan aseta ehtoja eikä vaatimuksia. Jos ihminen pysyisi Jumalan liitossa, Hänkin olisi uskollinen ja vanhurskas. Nyt Jumala on kuitenkin ihmiselle annetun lain yläpuolella. Hän näyttää hirvittävän, pimeän puolen itsestään sille, joka on kadottanut Jumalan rakkaat Isän kasvot.

Viimeisellä tuomiolla vanhurskaan Jumalan edessä onkin turha vedota siihen, että kaikkien moraalisten ja järjellisten periaatteiden mukaan koko tuomiota ei ole. Laki ajaa ihmisen huokaamaan: "Mitä voi luotu Luojaansa vastaan"? Ihminen on

rakkautensa kätkeneen, salatun Jumalan (*Deus absconditus*) armoilla.

Synnin tähden Jumala on vihassaan läsnä ja rakkaudessaan poissaoleva. Lakia on kaikki se yleisessä ja erityisessä ilmoituksessa, mikä sotii Jumalan olemuksellisen Rakkauden ideaa ja kohtuullisuuden vaatimuksia vastaan ja saa ihmisen kiemurtelemaan tuskissaan käsittämättömän Jumalan edessä. Lakia ovat Hänen julmat käskynsä Israelin kansalle. Lakia ovat ne käsittämättömät kauheudet, luonnonkatastrofit, taudit, nälkä, joiden Hän sallii pieniä lapsiakin kohdata. Lakia on kysymys, mitä tapahtuu kaikille niille, joita ei ole kastettu ja jotka eivät koskaan ole kuulleet evankeliumia.

Pelkkä laki ei johdata Jumalan luo. Koko lain hirmuisuuden syvyyteen ihminen ei ilman uskoa, ilman evankeliumia edes näe. Hän joko kääntyy Jumalasta pois, kieltää Hänet, tai tekee itselleen mieleisensä kuvan Hänestä ó kiltin Taivaanisän tai ankaran, mutta silti järjellisen ja loogisen periaatteen, joka lopulta palkitsee ponnistelijan. Paljasta lakia ei kukaan kestäisi. Sen pimeyttä ei voi nähdä ilman evankeliumin valon kontrastia.

ö1. Parannuksesta ovat kaikki todistaneet totuudenmukaisesti, että se on tuskaa synnistä ja tähän liittyvä paremman elämän aikomus.

2. Tämä tuska ei ole olemukseltaan eikä voi olla mitään muuta kuin juuri lain kosketus eli tunto sydämessä eli omassatunnossa.

3. Monet nimittäin tosin kuulevat lain, mutta koska lain tunto eli voima on heille vieras, se ei vaivaa heitä eivätkä he tee parannusta.

4. Tuska synnin tähden, parannuksen ensimmäinen osa, tulee vain lain saarnasta. Toinen osa, nimittäin hyvä aikomus, ei voi olla peräisin laista.

5. Ihminen, joka on synnin kauhistuttama, ei voi nimittäin aikoa hyvää omin voimin, koska hän ei siihen pysty rauhallisena ja huolettomana väärässä varmuudessakaan.

6. Sen sijaan hän synnin voiman hämmentämänä ja synkistämänä lankeaa epätoivoon ja alkaa vihata Jumalaa, eli astuu alas helvettiin, kuten Raamattu sanoo.

7. Siksi lakiin on liitettävä lupaus eli evankeliumi rauhoittamaan säikähtynyttä omaatuntoa ja rohkaisemaan se niin, että se aikoo hyvää.ö

(Martti Luther, Teesit ensimmäistä antinomilaisväittelyä varten)

3. Evankeliumi

Ristin teologia on kuitenkin varsinaisesti Jumalan oikean olemuksen, äärettömän rakkauden manifestaatiota. Juuri Ristillä Jumalan rakkaus loistaa kirkkaimmin, sille joka sen näkee, ja sen näkee vain Kirkko eli uskovien joukko. Usko on juuri katsomista Ristiin, sovituksen työhön, Herraan Jeesukseen, joka näyttää kätensä ja kylkensä ja sanoo: "Sinun edestäsi annettu." Pyhä Henki luo ymmärryksen sädekehän Ristin ja runnellun, pyhän pään ympärille. Vastakohtassaan Jumala kirkastaa uhrautuvan rakkautensa niille, jotka ovat nähneet Ristillä Hänen vihansa syntiä kohtaan.

Syntisten tähden Vapahtaja huusi Ristillä hyljätyn Pojan tuskaa ja samalla meidän kaikkien tuskaamme, jonka Hän otti synteinemme kantaakseen. Mutta samalla Hän, meidän Vapahtajamme sanoi meille: "Se on täytetty" ja Isälleen: "Sinun käsiisi minä annan henkeni."

Vihan näkökulmasta katsoen Ristillä kuoli Jumalan hylkäämä, syntiseksi syntisten kanssa tehty *toinen*. Rakkauden, evankeliumin näkökulmasta katsoen *Jumala itse* kärsi langenneen ihmisen rangaistuksen ja eli hänen osansa katkeraan lop-

puun asti, ettei "yksikään, joka Häneen uskoo, hukkuisi, vaan hänellä olisi iankaikkinen elämä". Jumala ei jäänyt kirkkautensa pyhyteen, vaan tuli alas, alemmas kaikkia muita ihmisiä, täyttääksensä uhrautuvan, itsestään antavan rakkautensa niiden puolesta, jotka eivät mitään rakkautta ansaitse, ja ilmoittaakseen sen heille.

õJumala teki sen, mihin laki ei pystynyt, koska se oli ihmisen turmeltuneen luonnon vuoksi voimaton. Syntien sovittamiseksi hän lähetti tänne oman Poikansa syntisten ihmisten kaltaisena. Näin hän tuomitsi ihmisessä ihmisten synnin, jotta meissä, jotka elämme Hengen emmekä lihamme mukaista elämää, toteutuisi lain vaatima vanhurskaus.ö (Room. 8:3ó4)

4. Lain ja evankeliumin dialektiikka Raamatun hermeneutiikassa

Risti on lakia ja evankeliumia. Se huutaa Jumalan vihaa synnin tähden ja Jumalan rakkautta, kun Hän itse sovittaa maailman itsensä kanssa. Pelkän lain näkökulmasta katsoen Jumala kuolee ristillä ja kaikki hornan henget juhlivat pahan lopullista voittoa ihmiskunnasta. Evankeliumi kuitenkin näyttää asian toisen puolen: Risti oli ansa Perkeleelle. Kristuksen inhimillisen hahmon sisällä oli Hänen jumalallisen luontonsa teräksinen koukku. Kuolema itse joutui vangiksi yrittäessään tappaa viatonta ja tuhota Kuolematonta. "Kristus nousi kuolleista, kuolemalla kuoleman voitti."

Kristuksen alennuksen tila on Hänen voittosaattoaan. Ristiä Hän kantaa meidän puolestamme jo syntyessään tähän maailmaan. Meille Risti onkin evankeliumia kirkkaimmillaan: Jumala itse tuo rakkautensa olemuksen ihmisen kohdattavaksi, tekee kaiken valmiiksi, suostuu palvelijaksi, jopa puutteellisten ja vajavaisten ihmisten hellyyden ja rakkauden avuttomaksi vastaanottajaksi pienenä vauvana ja rakastettuna vaina-

jana, joka häpeällisesti teloitettunakin haudataan kunnioittavin menoin.

Tämä ihmiseksi tullut Jumala, joka yhä sitoo armollisen läsnäolonsa ja Pyhän Henkensä elävöittävän vaikutuksen ilmoituksen sanan inhimilliseen hahmoon, on varsinaisen teologian ontologinen edellytys. Hän, Raamatun tiedollinen ja sakramentaalinen keskus yhdistää lain ja evankeliumin dialektiseksi kokonaisuudeksi, joka yksin ilmoittaa oikean Jumalan oikein.

Laki kaikissa ulottuvuuksissaan vie Raamatun tutkijan läpikäymättömyyteen. Hän joutuu moraalisten ongelmien eteen: "Miksi Jumala on julma?" Häntä vaivaavat älylliset ongelmat: "Miksi hyvä, kaikkivaltias Jumala sallii pahan?" Hän painiskelee kriittisen raamatuntutkimuksen paljastamien historiallisten kysymysten kanssa.

Viime kädessä häntä vastaan tulee Jumalan tuomio Raamatun joka lehdeltä. Jumala kääntää selkensä, kätkee armonsa kasvot läpikäymättömyyteen. Kuitenkin juuri tässä pimeydessä on Kristus, Raamatun hermeneuttinen avain ja meidän vanhurskauttamisemme perusta itse läsnä.

Jeesus Kristus joutui meidän puolestamme kantamaan kaikki synnin seuraukset, myös ne, jotka koskevat Raamatun älyllistä ymmärtämistä. Hän itse koki Jumalan poissaolon, tuomion ja vihan, mutta Hän voitti ne. Hän saarnasi itse äärimmäistä lakia ó mutta myös täytti sen. Hän on lain loppu, Hän itse on evankeliumi.

Vain Kristuksessa Jumalan ilmoitus ymmärretään oikein. Kristus voidaan kohdata vain ristiinnaulittuna. Ristillä leikkaavat toisensa Jumalan viha ja rakkaus. Kun rakkaus kirkastuu, viha poistuu. Pyhä Henki kirkastaa Kristuksen ja selittää Raamatun. Hän on itse Rakkaus. Hän paljastaa Kristuksessa Isän sydämen ja Kolmiyhteisen Jumalan salatun olemuksen.

IX

UNIO JA VARSINAINEN TEOLOGIA

1. Raamattu, Jumalan Sana vai sana Jumalasta?

Onko Raamattu olennaisesti Jumalan itsensä puhetta, Hänen Sanansa tai sanaansa ihmisille, vai ihmisten puhetta, sanaa Jumalasta? Traditionaalisen kristinuskon, erityisesti luterilaisuuden piirissä pidetään vastausta itsestään selvänä. Totta kai Raamattu on Jumalan Sana, *ilmoitus Jumalan olemuksesta ja tahdosta*, Hänen puhutteluun tai kenties osa jumalallista sanatapahtumaa.

Raamatun periaatteelliseen ó tosin Ristin alle kätkeytyyn ó luotettavuuteen nojautuen onkin helppo pitää eräitä sen osia Jumalan omana puheena. Koska maan päällä vaeltanut Nasaretin Jeesus oli Jumalan olemuksellinen ikuinen Sana, Kolmiyhteisen Jumalan toinen persoona, Hänen opetuksensa oli ja on yhä Raamattuun dokumentoitua Jumalan puhetta. Evankeliumien redaktiohistoria ja muut inhimilliset piirteet eivät horjuta tämän sanan ilmoitusluonnetta, kuten eivät myöskään ne Uuden testamentin kohdat, joissa Hengen ilmoitus ja historiallisen Jeesuksen sanat näyttävät sulautuvan toisiinsa. Päinvastoin; ensinnäkin ne todentavat evankeliumien itsensä ilmoituksen inkarnaatiosta, Jumalan Sanan todellisesta lihaksitulosta, Hänen täydellisestä osallisuudestaan ihmisen histori-

alliseen, aikaan ja paikkaan sidottuun elämään. Toiseksi ne kertovat Ylösnouseen ilmestysten ja Hänen historiallisen työnsä ja opetuksensa yhteydestä, joka perustuu Hänen kahden luontonsa persoonalliseen *unioon*.

Ajatus Raamatusta Jumalan omana puheena, ilmoituksen sanana, on ymmärrettävä myös silloin, kun on kysymys ekstaattisesta profetiasta. Jumala valitsee tahtonsa mukaan jonkun kansansa jäsenistä ja ilmoittaa hänelle näyssä tai auditiossa tahtomansa asiat. Viestin vastaanottaja on kokonaan passiivinen; ilmoituksen sanaa ei hankita siten, kuin muuta tietoa maailmasta. Jumala ikään kuin siirtää sen vastaanottajan tietoisuuteen, halusi tämä sitä tai ei. Jos profeetta julistaa saamansa näyn oikein ja lyhentämättömänä, se on Jumalan oma sana, vaikka se olisikin inkarnatorisen periaatteen mukaan ilmaistu profeetan oman käsitejärjestelmän puitteissa.

"Näin sanoo Herra" ó eikä vain Vanhan testamentin profetiassa. Tämä Raamattuun itseensä sisältyvä hermeneuttisesti tärkeä lause on otettava vakavasti myös luettaessa niitä Uuden testamentin kohtia, joissa kirjoittaja ilmaisee toimivansa Jumalalta saadun näyn tai audition puitteissa ja vaatii sille sen tähden Jumalan auktoriteettia. Jos Paavali erottaa omat, Hengen johtamat *ad hoc* -ohjeensa seurakunnille ehdottomasta "Herran käskystä", niitä on pidettävä Jumalan itsensä antamana välittömänä ilmoituksen sanana.

Vapahtajan itsensä puheiden ja ekstaattisen profetian ohella Raamatussa on kuitenkin myös sellaisia kirjoja ja kohtia, joita ei aivan helposti voi sanoa Jumalan omaksi sanaksi. Erityisesti Vanha testamentti sisältää kokonaisen historiallisen kirjaston, joka ei itse millään tavalla edellytä olevansa ó ainakaan kokonaisuutena ó Jumalan ilmoitusta ihmiskunnalle tai omalle kansalleen. Paremminkin siihen sisältyvät kirjat ovat suullisiin kertomuksiin perustuvia ja myöhemmin muistiin merkityjä kertomuksia muinaisista tapahtumista, toisinaan myös lähes reaaliaikaista kronikointia.

Näiden kirjojen luonnetta inhimillisenä todistuksena Jumalan pelastushistoriasta, "sanana Jumalasta", ei horjuta niiden inspiroituneisuus. Ne voivat olla yhtä aikaa täysin inhimillisiä ja kokonaan Pyhän Hengen ohjauksessa syntyneitä. Pyhä Henki on antanut niiden kirjoittajille erityisen kyvyn ja taidon kertoa Jumalan teoista jälkipolville juuri Hänen tahtomallaan tavalla. Kysymys ei ole kuitenkaan ekstaattisesta ilmoituksesta, vaan Jumalan vaikuttamasta ja auktorisoimasta "historiallisesta informaatiosta normaalien inhimillisten tiedonsaanti-struktuurien puitteissa" ó kapulakielellä asian ilmaistaksemme.⁸

Äärimmilleen kysymys Raamatun luonteesta joko Jumalan sanana tai sanana Jumalasta, ilmoituksena tai uskon todistuksena kärjistyy, kun jokin sen teksti itse selvästi ilmaisee, että kysymys on seurakunnan tai yksittäisen uskovan rukouksesta vastauksena Jumalan puheeseen. Tällaisia rukouksia ovat erityisesti monet psalmeista.

2. Raamattu ó Jumalan sana

Kirkollinen, erityisesti luterilainen, teologia edellyttää kuitenkin, ettei Raamattu ole vain Pyhän Hengen inspiroimaa ihmisten puhetta Jumalasta, vaan Jumalan itsensä puhetta ihmisille. Tosin Jumalan Sana on Raamatussa punottu inhimilliseen kudokseen, josta sitä ei kuitenkaan voi irrottaa samalla rikkomatta sitä, mutta kokonaisuutena Raamattu on Jumalan sanaa, joka on ensin. Vasta Sanasta syntyy inhimillinen todistus Jumalasta.

Tosin kristillisessä teologiassa on pidetty juuri Jeesuksen itsensä sanoja evankeliumeissa vielä suuremmassa arvossa kuin muita tekstejä. Messussa arvostus on ilmaistu joko siten, että

⁸ Tähän yhteyteen ei kuulu kysymys Raamatun kirjojen *historiallisesta luotettavuudesta*. Se on osa ilmoituksen sanan ristinmuotoisuuden problematiikkaa.

liturgisesti läsnä olevaa Kristusta edustava selebrantti lukee evankeliumin, kun muista teksteistä huolehtivat avustajat, tai siten, että evankeliumia luettaessa ó ehkä luettua tekstiä kynttilöin valaisten ó seurakunta seisoo. Profetiaa tai epistolaa taas kuunnellaan istualtaan. Kuitenkin myös esimerkiksi pyhän Paavalin opillisia kirjeitä roomalaisille ja Galatian kristityille on pidetty Jumalan itsensä Sanana seurakunnalleen.

On helppo sanoa, että koko Raamatun sisällöllinen keskus on Kristus, että kaikki siinä viime kädessä joko laajasti ymmärrettynä lakina tai evankeliumina sekä lupauksen että täytymyksen muodossa viittaa Kristukseen. Paljon vaikeampi on ymmärtää sitä kirkollista väitettä, että koko Kaanon on Jumalan Sanaa Kristuksessa. Helpompi on uskoa, että koko Raamattu julistaa Kristusta kuin että Hän on myös sen ontologinen keskus.

3. Inhabitatio Christi in fidelibus ó Kristus todistaa Hengessä itsestään

Ratkaisu ongelmaamme löytyy luterilaisesta pneumatologiasta. Sen mukaan Pyhä Henki, Raamatun inspiraation lähde ja sen kirjoittajien ja kaanonin kokoajien ohjaaja, on ihmiseksi tulleen Kristuksen Henki. Pyhä Henki ei ole Jumalasta erillinen voima eikä vaikutus, vaan Kolmiyhteisen Jumalan kolmas Persoona. Kristus puolestaan ei vain hetkeksi ottanut päälleen ihmisyyttä eikä säilönyt sitä meidän ulottuviltamme lokaalisti ymmärrettyyn taivaaseen jumalallisen luonnon täyttäessä kaiken, vaan "meidän ihmisten ja meidän pelastuksemme tähden" Hän on myös ihmisenä siellä, missä Hän on Jumalana läsnä.

Itse asiassa Kristuksen sovitustyö ja Hänen inhimillinen luontonsa tekevät Pyhän Hengen pelastavan työn mahdolliseksi. Välittömästi vaikuttaen Hän olisi yksi käsittämättömän, kirkkaudessaan tuhoavan Jumalan persoonista. Kristuksen

jumalinhimillisen persoonan kautta toimiessaan ja asuessaan uskovassa Hän ilmaisee itsensä iankaikkisena Rakkautena, joka on Jumalan varsinainen olemus.

Niinpä kun Pyhä Henki vaikuttaa uskon syntisessä, Hän liittää tämän salatulla tavalla jäseneksi Kristuksen hengelliseen ruumiiseen. Uskovasta tulee oksa viiniköynnöksessä, Kristuksessa. Uskon ja siinä toteutuvan vanhurskauttamisen eli Kristuksen täydellisen ansion ihmisen hyväksi lukemisen seurauksena Pyhä Henki alkaa virrata Kristus-rungosta oksiin, täyttää uskovaa koko Pyhän Kolminaisuuden jumalallisella olemuksella ja vaikuttaa hänessä ja hänen kauttaan koettavia, näkyviä ja kuuluvia hyviä hedelmiä.

Näihin hedelmiin kuuluu ennen kaikkea todistus siitä Herrasta, jonka hengellisen ruumiin jäseneksi Henki syntisen uskossa liittää. Syntinen vanhurskautetaan yksin uskosta, ilman mitään muutosta hänessä, kuolleessa oksassa itsessään. Usko vaikuttaa kuitenkin myös uuden elämän, sanojen ja tekojen tunnustuksen, jonka sisältönä on Kristus. Uskontunnustus viittaa Kristukseen; Kristus ja Hänessä koko Pyhä Kolminaisuus on sen keskus.

Viime kädessä tämä uskon todistus ei kuitenkaan ole kristityn itsensä todistusta Kristuksesta. Itsessään ihminen on kuollut; kaikki hengellinen elämä hänessä on Pyhän Hengen työtä. Pyhä Henki taas lähtee "Isästä ja Pojasta"; Hän on uskossa läsnä olevan Kristuksen Henki. Niinpä myös seurakunnan uskon todistus Kristuksesta on Kristuksen läsnäolon aktualisaatiota Hengessä, Hänen itsensä todistusta itsestään.

Myöskään Raamatussa Kristuksen todistus itsestään ei rajoitu evankeliumien Ihmisen Poika -logioneihin. Raamatun sana on annettu Jumalan kansalle, seurakunnalle, jonka se itse kutsuu tyhjästä elämään, jonka se synnyttää Hengessä ja jota Pyhä Henki pitää koossa. Raamatun kaanon on koottu uskovien keskuudessa. Pelastushistorian aikana annettu ilmoitus on synnyttänyt seurakunnassa todistusta ja tunnustusta, maailmantapahtumien pelastushistoriallista ymmärrystä, rukousta

ja ylistystä. Silloinkin, kun ilmoituksen reflektio on valaissut Jumalan synkkää pyhyyttä lakina tai Hänen käsittämättömyyttään, se on suhteessa koko Kaanoniin ja osana Jumalan Sanan kokonaisuutta ollut Kristuksen itsensä ilmoitusta Pyhässä Hengessä, joka on aktuaalistunut Hänen hengellisen ruumiinsa, seurakunnan kautta.

Ei ole periaatteellista ristiriitaa siinä tavallisessa kirkollisessa näkemyksessä, jonka mukaan psalmit ovat yhtäältä "Vanhan liiton hurskaan psalmilaulajan" omien kokemusten tilitystä, toisaalta Kristuksen itsensä rukouksia. Seurakunnan vastaus Jumalan puheelle muuttuu osaksi Hänen puhettaan; seurakunnan todistus Kristuksesta muuttuu Hänen itsensä todistukseksi itsestään. Kuitenkin se on Kaanonin sisällä aina suhteessa Hänen historialliseen Sanaansa ja alennuksen tilaansa Ristin Herrana. Se kirkastaa meille aina Jumalaa ihmisenä, meidän puolestamme ristiinnaulittuna.

Sama pätee siihen Kristus-todistukseen, joka ei päättynyt Kaanonin kokoamiseen. Siihen päättyi vain uusi, erityinen ilmoitus. Tänään elävä muisto ihmiseksi tulleesta Sanasta on meille talletettuna Raamatussa. Seurakunnan yhäti jatkuva todistus Hengessä on todistusta siitä Herrasta, joka Sanassa ilmoittaa itsensä.

Kuitenkin myös tämä uskon todistus, historiallisen sanan pelastushistoriallinen aktualisaatio aikain vaihtuessa, muuttuu osaksi sitä Jumalan Sanaa, jonka Sanan palvelijat Herran Jeesuksen lähettäminä ja asettamina, Hänen läsnä olevan ristinmuotoisen läsnäolonsa merkkeinä, seurakunnalle saarnaavat. Sen tähden paimenen tulisi olla kahdessa mielessä elävä jäsen siinä seurakunnassa, jota hän palvelee. Ensinnäkin hänen pitäisi kuulla sitä uskontodistusta, jota Pyhä Henki on vaikuttanut koko pelastushistoriallisena lopunaikana ja joka on kirjattuna Kirkon Raamattuun perustuvassa ja sitä kirkastavassa traditiossa. Paljon virheitä ja vääriä arviointeja sisältävänäkään sitä ei saa sivuuttaa.

Sama koskee nyt elävää seurakuntaa ja sen jäseniä. Sananpalvelijan on syytä kuunnella niin pienten lasten, työiässä olevien aikuisten kuin kokeneiden vanhustenkin uskon todistusta kotiseudulla ja kaikkialla maailmassa, karsien siitä väärrät, kirjoitetun Sanan vastaiset käsitykset ja mahdollisuuksien mukaan tekopyhät synnin seuraukset, mutta pitäen "tulessa koetellun" ja sydämen yksinkertaisuudessa kirkkaasti nähdyn Sanan totuuden. Voidakseen olla tästä todistuksesta osallinen, Sanan palvelijan on itse oltava Kristuksen hengellisen ruumiin elävä jäsen. Epäuskoisenkin paimenen saarna on tosin Jumalan sanaa, jos hänet on laillisesti virkaansa kutsuttu ja jos hän saarnaa sananmukaisesti Raamatun oppia. Sana ei kuitenkaan saa sitä muotoa, joka sille sen inkarnatorisen ja pneumaattisen olemuksen perusteella kuuluisi, ellei julistaja itse elä osallisuudessa Sanaa kirkastavaan ja opettavaan Kristukseen Pyhässä Hengessä.

X LUTERILAISUUDEN TEOLOGINEN ITSEYMMÄRRYS

Luterilainen teologia elää siitä uskosta, että Jumala on mahdollista tuntea pelastavalla tavalla vain Kristuksessa, Hänen oman ilmoituksensa eli Raamatun sanan kautta. Kun samalla opetetaan, ettei Kirkon ulkopuolella ole pelastusta, korostetaan ilmoituksen ristinmuotoisuutta ja sen pneumaattisuutta. Sanan sisältämä hullutus kääntyy Jumalan viisaudeksi vain Ristin alla, Pyhän Hengen koulussa. Kirkko taas on olemukseltaan Kristuksen kilvoitteleva hengellinen ruumis. Vain Kirkossa eli uskovien joukossa on sen tähden Pyhän Hengen todistus Kristuksesta, oikea Jumalan tuntemus, kollektiivinen vakuuttuneisuus Raamatun sanan ilmoitusluonteesta ja siihen pohjautuvan tradition autenttisuudesta.

Luterilaisen tunnustuksen ylin normi on Jumalan pyhä Sana, Vanha ja Uusi testamentti. Jumalan Sanaa selittävät ja kirkastavat oikein Tunnustuskirjat eli vanhan kirkon ekumeeniset tunnustukset⁹ sekä uskonpuhdistuksen jälkeen syntyneet Yksimielisyyden kirjaan sisältyvät luterilaiset tunnustukset.¹⁰

⁹ Apostolinen uskontunnustus, Nikaian tunnustus sekä ns. Athanasioksen uskontunnustus.

¹⁰ *Sovinnon kirja* on allekirjoitettu 1580. Siihen sisältyvät edellä mainittujen vanhan kirkon symbolien lisäksi *Augsburgin tunnustus* ja sen *Puolus-*

Kaikki ne ymmärtävät olevansa varsinaista, raamatullis-pneumaattis-kirkollista teologiaa.

Luterilaisuuden oppiperustaan kuuluvat vanhan kirkon tunnustukset ovat yhteisiä monien muiden kirkkokuntien kanssa ja niiden yhteistä todistusta ainoasta, pelastavasta uskosta maailman edessä.¹¹ Ne yhdistävät eri tunnustuskuntiin kuuluvia Kristuksen riitaisen ja rikkirevityn ruumiin jäseniä kaikesta hajaannuksesta huolimatta. Ne sulkevat sisäänsä sellaiset kirkkokunnat, jotka tietoisesti tunnustautuvat niihin, mutta myös sellaiset, joilla ei "virallisesti" ole oppiperustaa, mutta jotka kuitenkin uskovat Jumalan kolmiyhteydestä ja Kristuksen kahdesta luonnosta siten, kuin Sana ilmoittaa.¹² Ekumeeniset tunnustukset myös sulkevat Kristuksen kirkon eli pelastuksen yhteisön ulkopuolelle sellaiset uskonnot, jotka eivät teoriassa eivätkä käytännössä tunnustaudu niihin.¹³

õMe uskomme yhteen Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan, kaikkien näkyväisten ja näkymättömien Luojaan,
ja yhteen Herraan, Jeesukseen Kristukseen, Jumalan ainoaan Poikaan, joka ennen aikojen alkua on Isästä syntynyt, Jumala Jumalasta, Valkeus Valkeudesta, tosi Jumala tosi Jumalasta, syntynyt, ei luotu, joka on samaa olemusta kuin Isä ja jonka kautta kaikki on saanut syntynsä, joka meidän ihmisten ja meidän pelastuksemme tähden astui alas taivaista, tuli lihaksi Pyhästä Hengestä ja syntyi neit-

tus, Martti Lutherin kirjoittamat *Schmalkaldenin opinkohdat* ja kirja *Paavalin valta ja johtoasema*, Lutherin *katekismukset* liitteineen sekä lyhyt rippikehotus ynnä *Yksimielisyyden ohje*.

¹¹ Siitä juontaa niille annettu nimitys *ekumeeninen*. õEkumeniaõ-käsite pohjautuu kreikankieliseen sanaan *oikoumenee* eli astuttu maailma. Vanhat tunnustukset ovat joskus yhdistäneet koko Kristuksen kaikkeen tunnettuun maailmaan levinnyttä kirkkoa ó tai paremminkin suurta osaa siitä. Yhä vielä niillä on sama tehtävä.

¹² Esimerkiksi helluntailaiset.

¹³ Vaikka esimerkiksi islaminuskoiset ja Jehovan todistajat ammentavat osittain samasta traditiosta kuin Kolmiyhteiseen Jumalaan ja ihmiseksi tulleen Jumalan Poikaan tunnustautuvat, he eivät ole kristittyjä.

synti Mariasta ja syntyi ihmiseksi, meidän edestämme ristinnaulittiin Pontius Pilatuksen aikana, kärsi kuoleman ja haudattiin, nousi kuolleista kolmantena päivänä, niin kuin on kirjoitettu, astui ylös taivasiin, istuu Isän oikealla puolella ja on kirkkaudessa tuleva takaisin tuomitsemaan eläviä ja kuolleita, ja jonka valtakunnalla ei ole loppua.

Uskomme Pyhään Henkeen, Herraan ja eläväksi tekijään, joka lähtee Isästä ja Pojasta ja jota yhdessä Isän ja Pojan kanssa kumarretaan ja kunnioitetaan ja joka on puhunut profeettojen kautta. Uskomme yhden, pyhän, yhteisen ja apostolisen seurakunnan. Tunnustamme yhden kasteen syntien anteeksiantamiseksi, odotamme kuolleiden ylösnousemusta ja tulevan maailman elämää.ö

(Nikaian uskontunnustus)

Myös spesifisti luterilaiset tunnustuskirjat ovat yhtä aikaa inklusiivisia ja eksklusiivisia. Ne sulkevat tunnustajansa sisään ja muut ulkopuolelle. Torjunta ei kuitenkaan ole yhtä ankaraa kuin vanhakirkollisten symbolien kohdalla.

Luterilaisuus ymmärtää itsensä "autuaaksi skismaksi katolisessa kirkossa" eli Kristuksen maailmanlaajuisessa, yleisessä seurakunnassa.¹⁴ Luterilaiseen tunnustukseen pitäytyvät seurakunnat katsovat olevansa "kokonaan Kirkko", mutta eivät näkyvänä yhteisönä "koko Kirkko". Luterilainen kirkko on salatun katolisen Kirkon selkein näkyvä ilmentymä ja osa Kristuksen rikkirevittyä Ruumista, joka seurakuntana seisoo lähinnä Kristuksen ristiä. Onhan sen tunnustus lähimpänä Jumalan oikean tuntemisen oikeita formulaatioita.

Jumalan tunteminen ei tosin ole pelkkää käsitepeliä eikä intellektuaalista voimistelua, vaan koko ihmisen olemista Kristuksessa Pyhän Hengen kautta uskossa. Se perustuu inkarnaatioon ja Kristuksen kahden luonnon todellisuuteen. Juuri sen tähden siihen osallistuu koko ihminen tahtoineen, tunteineen

¹⁴ Tässä ei tarkoiteta roomalaiskatolista kirkkoa, joka on epäoikeudenmukaisesti omaksunut itselleen nimityksen Apostolisen ja Nikean symbolin ekklesiologisesta tunnustuksesta.

ja järjen kykyineen. Juuri sen tähden varsinainen teologia antaa mahdollisuuden ja sisältää velvollisuuden sanoa teologisia lauseita.

Koska varsinaisessa teologiassa on kysymys Jumalan pelastavasta tuntemisesta ihmiseksi tullessa Kristuksessa, oikeasta tunnustuksesta kiinnipitäminen ei ole farisealaisuutta, vaan Jumalan armossa riippumista ja sen eteenpäin siirtämistä ja samalla Hänen kunniansa edistämistä, sillä Jumalan rakkaus meitä kohtaan on Hänen kunniansa. Kuinka loukkaavaa olisikaan kieltää jotakin siitä alennuksesta, johon Kristus meidän tähtemme suostui, esimerkiksi ristinmuotoisesta Sanasta tai Hänen sakramentaalisen ruumiinsa ja verensä todellisuudesta!

Oikeasta opista ja sen mukaisesta Kirkon struktuurista kiinnipitäminen ei ole lain vaatimus, ei hyvä teko, jota voisimme esitellä Jumalalle. Päinvastoin; se on kuin pienen lapsen käsi, joka tarttuu lujasti Taivaallisen Isän turvalliseen, suureen kouraan tai kuin köyhän morsiamen katse, joka ei siirry pois Taivaallisen Yljän kasvoista. Jos tämä tarrautuminen Jumalan rakkaudessa muuttuu ihmisen tai Kirkon omaksi, hyväksi työksi, siitä tulee inhottavaa omavanhurskautta. Silloin se itse kieltää itsensä, muodollisesta oikeaoppisuudesta huolimatta.

Luterilaisuus ei tahdo tönä toisia Golgatalla seisovia pois, vaan haluaa vetää syrjältä kaikki pois putoamisen vaarasta, lähemmäksi sitä Ristiä, jonka juurella oikeauskoiset kristityt ovat polvillaan. Niille käännetään selkä, jotka yrittävät vetää luterilaisia Rististä poispäin, tapahtuu se sitten "kristittyjen yhteyden" tai minkä tahansa muun verukkeen nimissä. Niiden kanssa luterilaisuus taas pitää yhtä, jotka suuresti erehtyneinäkin katsovat sitä Herraa, joka on heidät lunastanut ja joka lähestyy armonvälineissä omiaan. Puutteellinenkin Sana ja pirstaleiset sakramentit voivat synnyttää oikean uskon kokonaiseen Kristukseen Pyhässä Hengessä.

Luterilaisuus ei suostu antamaan omasta uskon rikkaudesta mitään pois. Se ei antaudu yhteyteen sellaisessa, missä ei yhteyttä ole. Kuitenkin sen tunnustukseen on kirjoitettu unel-

ma, toive ja tavoite kaikkien oikein uskovien Kristuksen ruumiin jäsenten ykseydestä samassa uskossa, samassa tunnustuksessa, samojen sakramenttien osallisuudessa.

ÕKirkkopa näet ei ole sellainen yhteisö, joka vain rakentuu ulkonaisten tekijöiden ja menojen varaan, kuten muut yhteisöt, vaan se on ensisijaisesti uskon ja Pyhän Hengen yhteys sydämissä. Sillä on kuitenkin ulkonaiset merkkinsä, joista se voidaan tuntea: puhdas evankeliumin oppi ja Kristuksen evankeliumin mukainen sakramenttien hoitaminen. Ainoastaan tätä kirkkoa sanotaan Kristuksen ruumiiksi, ja sitä Kristus Hengellensä uudistaa, pyhittää ja hallitsee, niin kuin Paavali Ef. 1 todistaa sanoessaan: ÕJa hän on antanut hänet kaiken pääksi seurakunnalle, joka on hänen ruumiinsaö, nimittäin eheä kokonaisuus, toisin sanoen hänen koko laumansa, hänen, joka kaiken kaikissa toteuttaa. Ne siis, joissa Kristus ei lainkaan vaikuta, eivät ole Kristuksen jäseniä. Myöntäväthän vastustajammekin sen, että jumalattomat ovat kirkon kuolleita jäseniä. Sen tähden ihmettelemmekin, miksi he moittivat huonoksi meidän määritelmäämme, jossa puhutaan elävistä jäsenistä. Emme me siinä lausuneet mitään uutta. Paavali on Ef. 5 määritellyt seurakunnan aivan samaan tapaan: se täytyy puhdistaa, jotta se olisi pyhä. Ja hän lisää sen ulkonaiset tuntomerkit: sanan ja sakramentit. Näin hän näet sanoo: ÕKristus rakasti seurakuntaa ja antoi itsensä alttiiksi sen edestä, että hän sen pyhittäisi, puhdistuen sen, vedellä pesten, sanan kautta, saadakseen asetetuksi eteensä kirkastetuna seurakunnan, jossa ei olisi tahraa eikä ryppyä eikä mitään muuta sellaista, vaan joka olisi pyhä ja nuhteeton.ö Tämän lauseen me melkein sanasta sanaan otimme Tunustukseemme. Samalla tavoin määritellään kirkko uskonnustuksessakin: siinä meitä käsketään uskomaan, että on olemassa pyhä katolinen kirkko. Mutta jumalattomat eivät ole pyhä kirkko. Ja jatkossa seuraavat sanat öpyhien yhteisö on nähtävästi lisätty ilmaisemaan, mitä kirkolla

tarkoitetaan: se on nimittäin pyhien yhteisö, niiden, joita yhdistää osallisuus samaan evankeliumiin eli oppiin ja Pyhään Henkeen, joka uudistaa, pyhittää ja hallitsee heidän sydämiään.ö

(Augsburgin tunnustuksen puolustus.
VII ja VIII uskonkohta. Kirkko)

Käytettyjen termien selityksiä

apriorinen	havaintoa edeltävä, (yl.: edellytetty asia)
autenttinen	alkuperäinen, aito
disipliini	oppi, tiede, tieteenhaara
eksistentiaalinen	elämää koskettava, olemassaoloa koskeva
kategoria	luokka, peruskäsite
kodifikaatio	kirjoihin vienti, koontaminen
manifestaatio	voimallisen julistamisen tapahtuma, ilmentyminen
metafysiikka	filos. (Aristoteles), selvittelee olevaisen olemusta ja syitä
monismi	käsitys perimmäisen todellisuuden ykseydestä
ontologinen	olemisen luonnetta koskeva
onttinen	(olion) olemassaolon muuttumatonta laatua koskeva
profaani	maallinen, epäpyhä
transsendenttinen	maailman ylittävään tai jumalalliseen todellisuuteen kuuluva
transsendoiva	ylittävä, yli nouseva
unio	yhdistyminen (erit. Jumalan ja ihmisen)
universaali	yleinen